

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I. No. 4.
15 Iunie 1921
Numărul 2 lei 50 b.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CLUJ FERDINAND No. 38.

BCU Cluj Central University Library Cluj

Cuprinsul

Odihnă	— — — —	Nichifor Crainic	Noapte	— — — —	G. Bărgăuanu
Curentul nou	— — — —	M. Călugărul	Visul unui ctitor de biserică	— — — —	Ady — trad.
Către Phyllis	— — — —	Dinu Geoglovan	Tot despre falimentul democrației parlamentare	— — — —	Dan Rădulescu
Miniaturi	— — — —	Al. Al. Busulocianu	Poezie și imagine (Mișcarea literară)	— — — —	M. Radu
Liniste	— — — —	Karrabat	Dmitri Școvschi (Cronica ideilor)	— — — —	Lucian Blaga
Moara lui Iliuț	— — — —	Geza Brezeanu	Cărți și reviste, Cronica mărunță, Bibliografii	— — — —	Desen de Popa.
Eveniment domestic	— — — —	I. Morțan			
Lied	— — — —	I. O. Teodorescu			
Retragerea	— — — —	Gib. I. Mihăescu			
Doină	— — — —	* * *			
Minerii	— — — —	Vasile Al.-George			

No. 4

GÂNDIREA

LITERARĂ, ARTISTICĂ, SOCIALĂ

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni

Redacția și administrația. Calea Regele Ferdinand No. 38, Cluj

ABONAMENTE: Pe hârtie velină 200 lei anual; ediția obicinuită 1 an lei 60; 6 luni lei 35; 3 luni lei 20. — Lei 2'50 exemplarul. Pentru instituții un an 120 lei.

INSERTII ȘI RECLAME se primesc la administrația revistei, achizitori împuterniciți și toate agențiile de publicitate. * * * * *

REDAȚIONALE. Gândirea va face minuțioase recenzii tuturor lucrărilor trimise pe adresa noastră. Domnii autorii și casele de editură sunt rugate a trimite câte 2 exemplare. — Manuscrisele trimise nu se înapoiază. Primim bucuroși cronici asupra mișcării culturale, literare și sociale din toate ținuturile românești. * * * * *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38

(In casele proprii) * * * (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

(Banca împuternicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare }
Primește depuneri în cont curent } **cu 5% netto**
Cumpără și vinde monezi străine.

Finanțează întreprinderi agricole și industriale.

Emite scrisori fonciare.

Acoardă împrumuturi hipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.

Acoardă împrumuturi cambiale.

Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).

Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).

Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.

Secție specială pentru organizarea cooperativelor.

Secție specială pentru mașini agricole.

Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

REDACȚIA
ȘI ADMINI-
STRAȚIA :

CALEA
REGELE
FERDINAND

No 38.
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

APARE LA 1. SI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU SI D. I. CUCU

ANUL I

No. 4

15 IUN. 1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

Curentul nou

Sunt puțini cei cari așteaptă opera nouă ce în domeniul artei dă acele câteva clipe de extaz. Critica flamândă încearcă dinainte să clasifice. Întocmai ca pe bielele flori strivite în ierbare sau fluturii din care savantul smulge aripe cu ochi de lună, în serviciul numerotării.

Prin metodă, astronomul poate găsi locul unde trebuie să fie steaua ce nu avem puterea a găsi. Chimistul asemeni îți arată pe tabela durițăților golul aparent, conținând necunoscut: un corp ce va fi nou atunci când vom fi în stare să-l găsim. Oare știința și critica ne poate preciza terenul și dimensiunile noului curent de artă ce trebuie să se arate?

Profetismul e însăși prea slab pentru cercetarea curentelor pornite de suflet. Răspunsul întârzie pentru puținii ce așteaptă în acest domeniu imensitatea strălucitoare ca o stea sau un miligram de rادیu. Fără să ne dăm seama să fi ajuns la limitele civilizației, sau ale nelimitatului? Întreabă Cei porniți pe matca uscată a vechilor curente, ocolind mocirla și disprețuind bălțile învezite.

S'a zis — și poate că vom ajunge să discutăm mai deplin altă dată această lature — că gramofonul ucide muzica; cinematograful, teatrul; gazetăria, literatura; fotografia, pictura. Constatăm în treacăt că aceste invenții înlocuiesc cu succes numai partea realmente prozaică din fiecare ram al artei. Tehnica se desparte de gând, gândul se liberează.

Teatrul departe de a se reduce prin cinematograful, se purifică abandonând acestuia tot ce poate fi redat în proiecțiuni păstrându-și

Odihnă

*Pe maldăre de fân și de 'ntuneric,
Infrânți de oboseală, ne-am culcat.
Deasupra noastră, cerul emisferic*

*De stele grele 'ncovoiate
Era coroana unui pom fantastic
Cu rămurișul la pământ plecat.*

*Un somn adânc ne-a afundat în noapte
Prin visul nostru, stelele cădeau
Ca'n iarbă fructele răscoapte.*

Nichifor Crainic.

esența dramatică a conflictelor de idee, mult mai interesantă. Asemeni fotografia în culori nu poate înlocui viziunile cerebrale, iar avânturile și extazurile armoniei creatoare nu pot fi inventate științific. Concurența nu o dau invențiile nici cu autorul nici cu interpretarea personală. Această criză intelectuală, mai aprigă decât cea financiară, e aparentă și fericit datorită noilor invenții. În realitate ea e numai rezultatul unei selecțiuni.

Rodnicul simț al artei prin care o bucată găunoasă de lemn e vioară și plânge; boielile murdare devin lumină; viermii slovelor, gând; lutul framântat, chip; gestul actorului, învieră trecutul sau viața unei fantezii; toate acestea nu se pot închide mult în mediocritate. Studiile care ne arată arta în originea ei zburcând ca un surplus de energie, rare ori utilă, alt de cât pentru ritmul sufletului, dau credința cum că un nou curent va trebui să își reverse valorile

limpezi. Azi îl simțim numai din dorul ce avem ca el să fie. În ce regiune a omenescului va sfârâma stâncile, e mai greu de ghicit.

Credințele noastre s'au lovit de nedreptăți, și acest secol ne aduce nu numai grozava experiență a războiului, dar și cea mult mai dezamăgitoare a revoluțiilor. Faliamentele victorioaselor revoluții ne dezamăgesc până și credința ce aveam în îndreptarea lor, care o poate aduce revolta. La această tristă oglindire adăogați dorul de pradă desvoltat în lăcomia de a umple punga și burta, spre a înțelege cât de străină e arta față de umanitatea de azi. Poezia sună strident, sau viața. Azi din aceste pricini curentul nou trece prin altă criză. Azi tocmai prețuirea artei o ucide, o mercantilizăază. Pretențiile artistice secătuiesc arta. Istoria are drept să grupeze pe artiști în falange și curente, artiști însă grupați în syndicate ce au putut face?

Lăsând la o parte intențiunile

polemice în care nu vor să se amestece aceste simple însemnări pentru a schița încă o dată întrebarea curentului nou, să recapitulăm viața noastră de artiști și oameni, și să ne întrebăm singuri câte clipe trăim destul de curat frumos și inteligent, sentimente ce pot fi nou creatoare. De câte ori azi aceste stări și calități își pot imbina intens perfecțiunea înălțătoare? Cât ne pregătim, cât facem pentru ca în viața modernă să vedem viața curentului nou? În câte ocazii rămâne un ideal și crez al vieții pe tărâmul misterios. Aflarea țărnilor de aur necomercial, între care se rostogolește unda spiritualizată. Atunci cu palme împreunate să ridicăm spre buzele tuturor băutura din valurile curentului nou. Reclama se obișnuiește să se oprească înaintea părăiașelor ce curg pe stradă. Critica așemenea broscuțelor verzi suie scara borcanului barometric, orăcând seceta artistică. Curentul nou senin ca un cer — nu îl aflăm întrebând pe drumeții de cale, nici fumul acru al șatrelor nici lătrăturile câinilor nu pot aduce îndreptare pentru această țintă. — Calea spre el trece prin noi. **M. Călugăru.**

CĂTRE PHYLLIS

O bute plină am cu vin de-albanus
Mai vechiu de nouă ani; și în grădină
E, Phyllis dragă, ederă destulă
Ca să'npletești cunune

Și mândră, să te'npodobesti cu ele.
De-argint sclipește casa, și altarul
Incununat cu flori curate-așteptată
Jertfitul miel să-l ude.

Toți servii se zoresc, de colo, colo
Aleargă'ntr'una tineri și copile;
Și fumul negru saltă sus în vântul
Invălturatei flacări.

De vrei să știi acum la care praznic
Eu te pottesc: — Sunt Idele, ce tale
În jumătatea luna lui Aprilie
A Venerii marine.

Mi-e sfântă ziua-aceasta și mai mare
Ca ziua mea de naștere aproape,
Căci de la ea iubitul meu Maecenas
Își soeotește anii.

(Horatius, Ode IV.9)

Dinu Geoglovan

MINIATURI

Faunul

Poetul se privește lung în oglindă, se cercetează bine, și dă din cap în semn de afirmație.

— Seamăn cu un faun.

E un gând vechi al lui care îi face plăcere, și-l verifică din când în când.

Își privește fruntea potrivit de îngustă și se gândește la faunii sălbatici ai Greciei din care ise pare că coboară. Așa erau.

La mijloc, un triunghi păros înaintează circonflex către sprâncene descoperind la dreapta și la stânga două colțuri luminoase. Ar putea semăna și cu Mefisto. Cu faunii îi convine însă și mai bine. Și faunul închide fin din gene și gândește simpatic.

— Nu îmi lipsesc decât cornițele.

Apoi privirea îi alunecă admirativă către urechile desfăcute în evantai. E o minune de urechi. Le măsoară din ochi proporțiile, le urmărește conturul bine dezvoltat, le cântărește parcă, le mișcă înainte și'napoi în felul faunilor, și nu le acordă decât un mic cusur:

— Păcat că nu sunt ceva mai ascuțite sus.

Apoi nasul și gura.

Se'ntoarce din profil, se privește din față, înclină capul în toate pozițiile. E foarte mulțumit. Despăcătura largă a gurii îi place. Îl satisface însă mai cu seamă linia nasului și a bărbiei, în care își recunoaște ceva din conturul unui botișor de țap, Un țap senzual.

Și mișcându-și buzele în felul țapilor, se gândește:

— Ce mi-ar mai trebui să fiu un faun?

Apoi își cercetează în oglindă cu deamănuntul relieful.

De sub bărbie, în partea stângă, la jumătatea drumului între ureche și înghițitoare, se ivește o umflătură mică și neagră ca un bob de

cafea. Cum stă acolo izolată și fără folos, ai zice un cercel rău așezat, și din vârful cercelului atârână o şuviță lungă și flocoasă — o oază rătăcită'ntr'un pustiu.

Poetul o apucă între degete și-o răsucește în semn de desmerdare. Apoi mișcându-și cu dexteritate pielea capului, urechile și botișorul ca să facă ultima probă, își surâde cochet și gândește:

— Un faun cu negel!

Călătorind cu Făt-frumos.

Persoanele: O mătușică, un băiat, un fus, și mai la urmă o albină. Sub dudul din grădină.

Mătușica toarce lână'n cet din vârful furcii și sfârâie din fus. Băiatul stă răzimat de poala mătușicii și se gândește „dacă fusul ar fi un țitirez“. Fusul se învârte într'un picior și bâzâie pe nas. Și toți trei — mătușica, băiat, și fus — călătoresc departe, pe șeaua din poveste, spre țara minunată a Simzienei.

Grădina a ațipit în soare. Nu se mai mișcă nici-o cracă. E tăcere mare. Băzâitul fusului s'aude pân' la poartă.

În vremea asta mătușica a dat drumul povestii.

— Făt-frumos crescuse peste noapte cât crește omu'n douăzeci de ani . . .

Și mătușica îl îmbracă'n zalele de argint, îl încoifează împărătește, îl incalecă pe calul năzdrăvan, și'l pornește spre soare-apune. Și Făt-frumos sbura ca vântul și n'atingea pământul, iar răpăitul calului se auzea pân' la ei.

Sfârrr.... sfârrr... fusul se'nvârte'n loc ca un țitirez.

Făt-frumos sboară către Simziana, și băiatul se gândește „cu ce seamănă mătușica?“

Si-și zice numai pentru el.

— Mătușica e bună și urâtă ca o smocină.

Din caerul alb mătușica răsucește mereu povestea. Apucă firul lung cu două degete, și cum tot trage fără spor din el, mâna ei mică și sbărcită, cu degetele noduroase și încârligate, e parcă un paianjen mare și urât ce tot căsnește să se suie și firul se coboară mereu, și el rămâne'n loc.

Făt-frumos a ajuns acum în pădurea de aramă. Si cum trece ca vântul, în urma lui rămâne șuierând frunzișurile zimțate și trunchiurile de fildeș și de smalt și poamele de aur și argint.

Gonea, gonea spre Simziana.

Fusul juca mereu țonțoroii și făcea pe nas.

Băiatul se uita la mătușica și gândea:

— Mătușica seamănă cu un gândac.

De unde-va s'a stârnit o undă de vânt, ușoară numai cât ar sufla o păpădie. Și pe de-asupra dudului trec doi norișori albi cu margini de sidef.

Au trecut.

Mâna mătușicii s'a suit cu un deget mai sus. Fusul s'a împiedecat de ceva și se înpleticește ca un om beat. Băiatul l-a văzut și-i vine să rădă de el.

Atuncea Făt-frumos a ajuns mai departe. S'a făcut noapte ca păcura și după el aleargă Muma pădurii. Calul scoate foc pe nări. Nu mai e mult până în țara Simzienei.

Și băiatul se gândește.

— Mătușica are tistimelul negru și înflorit ca cerul cu stelele. Și seamănă cu Muma pădurii.

— Sfârrr... sfârrr... am ajuns în țara Simzienei.

Făt-frumos a descălicat și bătut din pinteni. Când s'a întâlnit cu Simziana a pus frumos un genunchi în pământ și i-a sărutat mâna, iar Simziana s'a închinat sfioasă către el și părul ei cum e grâul flutura ca o maramă bătută de soare. Pe urmă au intrat în palatul cu totul și cu totul de cleștar. . .

Dar băiatul nu mai are vreme să asculte. El a văzut ceva neașteptat și inima i s'a făcut cât un pu-rece. Era, așa, ca un nasture mic de aur cu aripioarele de smalt, ca o mărgărită agățată în cer și sbura țintă către ei. O albină. Se cobora pe-un fir de aur de la soare și venea bâzâind cu acu-n-tins spre mătușica. Băiatul o chema cu ochii. Și cum se uita înfipt la ea, își subțiasse tot sufletul pintre gene.

Și se gândea:

— Ași vrea s'o înțepe pe mătușica în vârful nasului.

Albina îi pricezuse gândul. Bătea din aripi ca dintr'o morișcă și cobora pe fir. Venea, venea spre mătușica. Acum avea s'o înțepe...

Dar tocmai atunci

— Poc. A căzut o dudă în poala mătușicii, a plesnit de necaz, și-a scris o literă mare cu cerneală.

Și atunci fusul

— Bâc. Și-a frânt piciorul, și-a căzut în nas.

Și a fugit albina.

LINIȘTE

Pe câmpul blond de grâne întinsu-m'am în pace.
De-asupra cerul albastru în liniște desface
Aripe uriașe.
Pe când în depărtare cătune și orașe
Ardeau, cu turle-torțe aprinse 'n chip sălbatec
De-amurgul de jaratec.

Incendiul se stinge sub norii grei de fum,
Dar vântul se ridică și mătură acum
Cenușa din dezastre.

Pe zările — albastre
O mână generoasă asvârle 'ncet și rar
Semințe de lumine,
Și stelele răsar
Pe-ogoarele senine.
Sunt lunci acoperite de alb mărgăritar
Albastre viorele petale mici desfac
Luceafărul roșește ca floarea unui mac
Și liniștea coboară.
Tot iazul de la moară
Sub razele de lună, de-odată a 'nghețat.
Pârâul și-a 'ncrustat
Sidef pe carapacé.

Pe câmpul mort sub lună e-atât de-adâncă pace
Că 'n liniștea imensă ce 'n spații s'a lăsat,
Se-aude 'n ritm de orgă, solemn și cadentat,
Sonora văjiire ce-o scoate 'n a lui mers
Pământele care fuge nebun în univers.

D. Karnabat

Parabola cu nebunul și cu marea

La țărmul mării venea în fiecare zi un nebun. Incoronat cu ramuri de gheorghine ca un zeu cămpenesc, cu colier de scoici și melci aduanți de pe țărm, cu haina sfâșiată fluturând ca o manta, el se suia în vârful unei stânci ca pe un piedestal, arunca pietricele'n mare, și-și făcea imnuri sieși.

— „Eu sunt stăpânul mării.

„Eu poruncesc și marea se supune.

„Eu arunc pietricele în apă cum arunci porumbliilor grăunțe, și marea le înghite îndată, și vine către mine recunoscătoare, și'mi cântă la picioare, și mă'nconjoară cu ghirlandele de spumă.“

„Eu sunt stăpânul mării.

Noi îl priveam de pe țărm și râdeam și ne gândeam că e nebun.

Iar el cânta în vârful stâncii toată ziua și nu se cobora decât când apunea soarele.

Atunci se ridica cu gravitate, își lua toiagul ce părea un sceptru, și cobora încet din trea tăn treaptă cum ar fi coborât de pe un tron. În spate purpura apusului se așternea ca o cortină imoără-tească. Și soarele — țesea în păr și'n frunzele coroanei de gherghini străpita cu corali, nu știu ce diademă de împărat. Și vântu-i flutura mantaua peste mare.

Iar noi pe țărm uitam atuncea să mai râdem, și'l priveam uimiți. Nebunul cobora în apotează.

Și cum pășia solemn venind spre noi, ni se părea că marea nu mai cântă, că nu mai vine'n ritmuri către țărm, și parcă ne temeam că nu va mai împleti nici ghirlande.

• Al. Busuiocanu

Moara lui Iliuț

Din somn m'a trezit un zvon de glasuri. Am deschis ochii cu părere de rău, abia îndurându-mă să risipesc visul care mă purta pe alte tărâmurii. Luna se strămutase de cealaltă parte a cerului. Era târziu. La adăpostul stogului de fân, cei doi tovarăși de vânatoare sfătuiau pe șoptite, deșteptați prea de timpuriu.

Dar noaptea dura încă. Spre răsărit, orizontul albastru se declora cristalin. Carul mare își inclina oștea frântă; iar sus, Vega scânteia neobosită. Un răsuflet de vânt, mănât din șesul umed de rouă mă cutremură cu o desmerdare rece. O pasere speriată țipă în întuneric mecanic și aspru. Incolo tot câmpul era îngropat în tăcerea aceia de moarte dinaintea zorilor.

Înfășurat în manta mi-am afundat capul în fânul mirositor, încercând să ațipesc iarăși. La picioare prepeliculari se încolăci mai apropiat, scâncind prin vis. Voiam să adorm, dar somnul se desprinsese de mine. De undeva, din adâncuri moarte, mă turburau deodată amintirile.

După câteva ceasuri de rătăcire în fânețele cosite și deacurmezișul miriștilor țepoase, trebuia să odihnim în amiaz, la moară, într'o stuhărie din marginea iazului. Cele câteva prepelițe pe care întâmplarea le-a scos decuseară în bătaia puștilor noastre, ne deschiseră pofta pentru un vânat mai ales, în ochiurile de baltă pitite după zidul întunecat al papurei. Astfel după atâția ani, aveam să calc din nou la moara lui Iliuț, pe unde mă purtaseră odinioară fiorii celei dintâi dragoste. Stiam: Iliuț s'a odihnit demult întru Domnul. Gura lui neobosită de vesele povestiri a amuțit astupată de țărână, în cimitirul din capul satului. Moara cea veche s'a măcinat de vreme; alta mai chipeșă, cu două pietre uriașe, cu grinzile voinice, cu zăgazul și opusul înnoite, i-au luat locul. Gospodăria din coada iazului s'a schimbat, iar fata lui Iliuț, — după spusele oamenilor — îmbătrânită prea de vreme și veștedă, cu un cârd de copii, duce astăzi tot rostul casei împotriva risipitoarelor apucături ale unui bărbat chefliu și lumeț.

„Imbătrânită și veștedă“! Cu pleoapele închise, înfrigerat de rouă încercam să-mi închipui ce urme adânci va fi crestat vremea pe

obrazul gingaș altădată; ce umbră turbure va fi coborât în lumina albastră și clară a ochilor care-mi nelinișteau odinioară somnul.

Încercam să-mi zugrăvesc singur sâni atunci îndrăzneți sub cămașa albă; acum topiți de gura lacomă a atâtor copii. Si nu-mi răsărea îndărătnică decât vedenia aceleiași fetișcane cu trupul de amforă, cu râsul sfios care abia îi desvelea dinții puternici și albi, dinții care-mi mușcau ades mâna prea îndrăzneată.

Cum mi-aș fi putut de altfel sfărâma într'această târzie noapte de August singurul talisman pe care l-am purtat neatins și pur, în toată tina pe unde m'a târât necruțatoarea viață de mai târziu? În toate

rătăcirile de apoi, mai presus de iubirea complexă și firavă a femeilor pe care le-am împodobit cu literatură și decor; amintirea fetei de țaran, cu sâni tari ca fructele crude și cu buzele roșii ca mușcata mi-a fost întotdeauna nedespărțită. În fumul cafenelelor, în sălile glaciiale de bibliotecă, în mansarda mea de student nevoiaș, în muzeele cu mitologice frumuseți de piatră și în sălile supraîncălzite de ațătoare spectacole: pretutindeni amintirea ei mă înviora ca un val de vânt adus deodată din cătunul meu cu miros de livede și iasomie. Firește, pe lângă iubirile de mai târziu, în care numele Laurei de Novi ori al Beatricei Portinari, a fost deatâtea ori invocat fără sfială; istoria celei dintâi dragoste crescută în umbra răchișilor, legănata

de vântul răsfirat în asfințit prin desișul papurei; îmi apărea de multe ori ridicolă și umiltoare. Femei și-au răs de dansa, și cu o ironică indiscreție, în ceasurile mele slabe, mi-au cerut să destăinui savoarea sărutului rustic. Râsul lor mi-a sfi-chiuit obrazul. Amintirea ei am târât-o din ce în ce mai ofilită. Târziu am crezut c'o înăbuș. Mi-am întors gândul la ea, numai în ceasurile când doborât, cercetam anilor trecuți o imagină fragedă sau o consolare.

Or, iată că departe de mine, și fără mine, viața și-a urmat în tihnă cursul. Iată că subțirateca faptură care mai învie câte-o dată din fumul țigărilor în ceasurile mele singurate, a uitat și salcia sub care ne întâlneam în amurg, și lotca cu botul putred dintre trestii, și jurămintele noastre din ceasurile tăcute când soarele se prăvălea în asfințit, când mrețele spărgeau jucându-se oglinda lacului, și când paserile cu sbor grăbit se întorceau la culcușuri în stup. Înceștarea înfrigurată și plină de dorinți a mâinilor noastre a fost și ea uitată. Buzele mușcate de un sărut furat pe neașteptate, s'au vestejit. Peste nevinovata noastră rătăcire a celei dintâi tinereți, viața a coborât o perdea posomorâtă și cenușie...

Gândul mă duru într'acel ceas de nesomn. Iar zorile mă prinseră svârcolindu-mă cu neastâmpăr, în culcușul meu de fân, umed de rouă și îmbălsămat de parfumul florilor rețezate.

Am rătăcit toată dimineața, fără să trag un foc, Păsările stârnite de câine, sbucneau din cuiburi, sfârâiau din aripi mănate drept în față; dar îmi scăpau. Desamăgit, prepelicularul mă părăsi. Alerga înaintea celorlalți tovarăși mai vrednici. Restul drumului l-am făcut furat de gânduri, cu pușca în spate, pe muchia răzoarelor, numărând loviturile în plin ale altora.

Spre amiaz, un vânt fierbinte răscoli norii cenușii. Vârtejuri de praf se învârteau deasupra miriștilor. La moara lui Iliuț am ajuns odată cu furtuna.

Sălciile își svârcoleau frunzișul deasupra apei, stupul se legăna înfiorat, pe luciul vânat al iazului spre țarm, alergau valuri mărunte. Pășeam pe poteci cunoscute; dar la fiecare pas mă întâmpinau priveliști streine. Nici sălciile nu mai erau aceleași. Unele îmbătrânite, acele sub care mă adăposteam odinioară, așteptând asfințitul, căs-

cau acum scorburi negre în care șuera furtuna. Altele, tinere, necunoscute, crescute în anii când numai călcasem cărările de aci; își incolătăceau în suflarea vântului vergile fragede și despletite până în oglinda turburată a apei. Anii schimbaseră prea multe; firea prea grabnic înlocuia morții. Căci plină de întristare ca amintirea neființei, era pajiștea batătorită și stearpă, care se întindea în locul cogaclor robuști, cu umbra umedă și familiară de altădată.

Un stol de rațe sălbatice se lăsă în papură cu aripile strânse. Le-am privit toți cu părere de rău.

Ploaia își aruncă deodată deasupra iazului picăturile repezi și grele ca plumbii.

În pragul morii am ajuns cu răsuflarea tăiată de fugă. Din întuneric, coborînd greoi treptele, ne-a eșit în cale Sava, morarul cel nou. Se înveseli. Tovarășii mei, în drumurile lor vânătorești se abătuseră ades, iar în nopțile târzii de iarnă încercaseră câte un început de petrecere, cu vânatul și peștele udat de vinul morarului, acruț dar prietenos. În sihăstria unde nu-l călcau indeobște decât săteni nevoiași cu porumbul la măciniș, oaspeții aceștia aleși, cu poftă de mâncare și băutură în lege, erau bineveniți pentru gazda noastră cu dragoste de chiolhanuri. Sava își discreți fața într'un răs bucuros. Ne strânse mâinile împingându-ne alături, într'o cameră întunecată, cu lumina oprită în ferăstră de stamba perdelelor înflorite. Doi copii bălani se ghemuieră fricoși lângă vatră. O pisică gălbue, se strecură repede sub laviță. Dela cea dintâi ochire se simțea că Sava Morarul știuse să se facă temut în casa lui.

Ne-am rezemat puștile de perete iar pentru a prinde glas, dintr'un început un clondir vânătoreț cu coniac, făcu ocolul. Sava ne desluși între altele că nevasta e la ogor, că a prins-o acolo furtuna și că trebuie să pice dintr'o clipă într'alta. Își ceru ertare pentru sărăcicioasa lui gospodărie. Așteptând gospodina, vorbăreț și desghețat ne desțînui păsurile. Din umbră, îi cercetam amănunțit trăsurile săpate adânc, ochii lucioși; și mă chinui gândul că omul acela voinic și chipș era stăpânul pe viață al femeii pe care o iubisem odinioară ca nici una alta. Ascultându-l, simțeam furișându-se în suflet o gelozie târzie și proastă. — Afară ploaia curgea repede, cutremura

Doi camarazi

*Un brancardier ducea un rănit, —
Cerul era de sânge înegrit.*

*„Frate, zicea rănitul, frate, o să mor!”
Pe eer se 'ntindea umbra unui nor...*

*„Ai răbdare frate, zicea brancardierul” —
Ca de fier, în noapte, făceau norii cerul.*

*„Ici mă lasă frate — e deajuns purtat.” —
Fulgerul furtunii lung a luminat.*

*„Fugi cât e mai vreme, să nu vadă doi”.
Se lăsase ropot rar și greu de ploii.*

*„Frate scapă singur — ori ce faci tot mor”.
Noaptea fu aprinsă de un proector.*

*„Dacă fugi măi frate, scapă barim unu.” —
Cu urlet de flăcări îi răspunse tunul...*

acoperișul de draniță, se zbătea între răchitițele clătinate de vânt. Ploaia mă chema la fereastră, și eu aș fi vrut să fiu ori unde, de parte, cu fruntea recortată de bătaia stropilor reci.

Târziu, când am auzit glasul femeii dincolo de perete, când a deschis ușa și a apărut în prag, înfășurată în sumanul ud, cu fața aprinsă de bătaia ploii, am rămas neclintit, înclăștat pe marginea laviței, îndrăznind să ridic bărbătește privirea. Mă gândeam că oricât de uitată ar fi fost toate; va fi și ea turburată, o clipă măcar de neastâmpărata emoție care mă mistuise întreaga zi. Si nu simțeam indetulă tărie s'o înfrunt. Dar dânsa pofti oaspeților bun venit fără sfială mă descoperi în coțul meu, și ca de eri despărțiți se miră doar:

— A! Domnia-ta erai?

Atât. Cu o grabă de bună gospodină care nu-și pierde timpul, lepădă hainele ude, și apărui în plină lumină, da! așa cum mi-o spusese tovarășii mei de drum: îmbătrânită și veștedă. Cu ochii lacomi încercam să descopăr în femeia aceasta cu sâni subțiați și cu pântecul crescut de apropiata naștere, o cât de slabă și mângăitoare asemănare cu fecioara sveltă

căreia îi cerșeam odinioară un sărut fugar, smuls sub sălciile ce nu mai sunt acum. Plecată cu greu deasupra vetrei, încerca să aprindă focul. Suvițele de păr îi atârnavu sărace, mâinele subțiri și aspre despicau anevoios așchiile. Pe albul afumat al peretului, umbra ei se zugrăvea dureros și diform, mărită și micșorată odată cu pălpăitul flăcărilor. În colțul acela de camară cu miros de fume și de făină încinsă îmi apărui așa cum nu voise s'o vadă nici odată închipuirea mea; o biată femeie ca altele, mii și mii, stoarsă de munca ogorului...

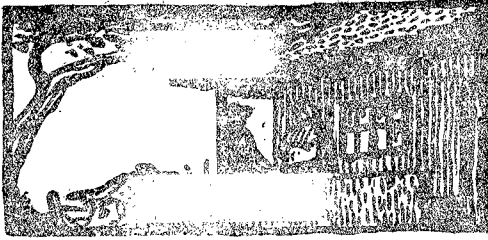
Iar la plecare cuprins de milă, cercetându-i îndărătnic privirea în care nădăjduiam încă să descopăr o șovăelnică licărire a amintirilor, am întrebat-o cu ce aș pute-o mulțami acum. Mi-a răspuns, mângâind creștetul bălan al copilului lipit strâns de ea:

— Păi de, ce să vreau, Domnule! ... Doar de mi-i boteza copilul de m-o milostivi Domnul pe la Sânta-Maria...

Prietenii, de ce nu știu să moară femeile pe care le-am iubit întâi?

Cezar Petrescu.

Eveniment domestic

De trei săptămâni evenimentul era așteptat cu bătaie de inimă. Doamna și Domnul se uitau în fiecare zi la creasta cloșcăi, s'o vadă dacă s'a a bit suficient, — fiindcă se știe din bătrâni că, pe măsură ce se apropie termenul fatal, creasta găinei să înalbește mai tare.

În sfârșit, ziua mult așteptată sosi! Era într'o Luni dimineață, când soarele ardea mai puternic ca de obicei.

Primul puișor ciocni coaja oului, o sparse și cu un piuit ușor ca un zefir îi anunță sosirea pe lume, cătându-și un loc pufos supt aripele mamei.

Rând pe rând se săvârșiră spargerile — printr'o scăpare din vedere a legiitorului neprevăzută de codul penal, — și se populă pământul cu optsprezece suflate. Un puișor se născu mort! Fiți siguri, însă, că nu din pricina moașei, baba Maria, care are o îndelungată experiență în materie.

La început, primii născuți fură puși în căciula Domnului, o căciulă care făcuse marele războiu — ca să se mai usuce și să aștepte succesiva apariție a celorlalți. Pe urmă, toți fură dați în seama mamei lor, scăpată în sfârșit de penibila nevoe de a medita, zi și noapte, într'un coș de răchită.

Ce bucurie pe Doamnă, pe Doamn' și pe Nuți, surioara de cinci ani a Doamnei!

Cloșca cu pui era o binefacere a căsătoriei, o binecuvântare a zeului Hymen și ei n'ar fi schimbat-o cu nimic, — nici chiar cu cloșca de la Muzeul național!

Care burlac ar putea ave-ă asemenea plăceri?

Domnul se gândea serios la o propunere pe care ar face-o țării cu populația în descreștere și pe care ar formula-o cam așa: «Burlacii să fie obligați, în sezonul cloștelor, să le primească un ceas, în mijlocul puilor, în fiecare dimineață». A doua zi numărul căsătoriilor ar spori cu siguranță!

Căci gingășia pe care o au puișorii de găină, e lucru rar și de preț! Numai culorile lor ar face orice sacrificiu! Iată pe cei trei, bulgări de chilimbar, fragili ca fulgii de zăpadă și grațioși ca cel mai grațios exemplar feminin! Iată pe cei negri, la cari o cioară înfiptă într'un par se uită curios! Iată-i pe toți, mărunți, învârstăți și delicați, cum se învârt în jurul mamei lor, învățând să ciugulească hrana și începând să-și facă, sigur, destul de vag deocamdată, o idee despre lupta pentru existență.

Cloșca îi îngrijește cu drag și, în afecțiunea ei, uitând că noi oamenii suntem civilizați, cată să scormonească podelele de brad cu ghiarele.

Ghiță, însă, purcelul menajului, n'are nici o idee despre delicatețe; de aceea, dă buzna înspre ei și vrea să le mănânce dejunul, dar cloșca se sburlește, se umflă ca un curcan și inamicul se îndepărtează. Atitudinea puișorilor, în timpul acestei schițe de conflict, era demnă de văzut: împetriseră toți!

Domnul reflectă și-i păru rău că n'are un aparat fotografic.

Nuți contribuă și ea la educația puilor: tot necăjindu-i și luându-i în mână, le insufliă ideea separației de mamă, care fatal va veni într'o zi.

Dar de la un timp, Domnul căzu în melancolie. Se gândea zi și noapte, și-și zicea cu amărăciune: Cum, se poate ca din puișori așa de drăgălași, așa de frumoși, așa de fini, să iasă găini! Ar fi vrut să iasă altceva, orice, fiindcă găinele se bucură de proastă reputație.

I-așa de crudă ironia naturei! Cum te amăgește și făurește odrasle gingașe și simpatice, ca să le îngrijești și să le crești! Și când să-ți culegi fructul, iese o găină!..

Domnul se gândi atunci la Schopenhauer și căzu într'un pesimism negru.

Al. R. Moroianu

Retragerea

Sub cerul mohorât de toamnă, trei zile în șir se scuseră armate nefârșite și sure. Grămezi mari și neregulate, pâlcuri răslețe, oșteni singurateci, călări, pe jos, pe furgoane sau pe tunuri. Treceau rând pe rând într'o harababură desăvârșită. Turme omenești fără formă și fără conducători; zădarnic ai fi ghicit vre-unul într'atâta împetriștată incurcală. O singură putere îi mâna numai, pe toți de o potrivă; același țel neclintit, o stea călăuzitoare, pierdută în zările răsăritului, pe care numai ochii lor de fugari păreau că o văd.

De la geamul ei aburit și soios, trei zile întregi, Antița îi privise trecând. Dar omul ei se vede că apucase pe alte drumuri; dacă nu-și va fi lăsat cumva oasele prin stâncile munților.

A patra zi nimeni nu mai trecu. Către amurgit Antița gândi că de-acum trebuie să vie rândul celorlalți. Și-și simți inima apăsată de-o strângere neînțeleasă și supărătoare. Ce va fi acum oare? Aci, la marginea satului, la o bună bucată de drum de celelalte gospodării, i se păru că toată lumea a plecat odată, cu armatele. Se simți atât de singură, că un fior rece și tăios îi străbătu mădulele. Tăcerea neîntreruptă o birui; simți o sfârșeală la glezne și se abătu ca doborâtă de-o mare oboseală pe lăvicer.

Ce-avea să fie de-acuma?

Abia într'u târziu gândi să aprindă lampa. Dar până să se hotărască de tot, mai stătu o jumătate de ceas ținută locului. Trebuia să îmbrace o leacă și pe urmă — cine știe — să vegheze. La bună seamă, noaptea asta, și de-o fi să ațipească cumva, doar pe lăvicer și îmbrăcată, dacă o închide ochii!

Antița aprinse lampa și o anină în cui. Dar abia se îndepărtă câțiva pași, că urechile îi prinseră un svon îndepărtat de ropot. Își încordă auzul. Nu se înșelase. Era treapăt indesit de copite.

L I E D

*Toamna a trecut
Peste parcul mut...
Tainicule dor
In zadar te-alint:
Trandafirii mor,
Visurile mint.*

*Toamna fuge-acum
In haină de fum.
Unde-i de argint
Glasul ei sonor?
Trandafirii mint
Visurile mor.*

*Toamna'n drumul ia
Visele cu ea...
Lacrimă de dor
Strop de mărgărint,
Trandafirii mor
Visurile mint.*

Iași

Al. O. Teodorianu

Stătu puțin pe loc nehotărâtă. Apoi făcu o mișcare spre lampă ca s'o stingă.

Dar poate că e mai bine așa! gândi în urmă și rămase nemișcată. Poate că o trece!

Tropotul se apropiase de tot. Trecu ca o grindină pe dinnaintea casei. Aproape îndată însă, se opri brusc. Antița își făcu cruce. Gândul îi fugi iar la lampă. Dar rămase tot nemișcată în mijlocul odăii.

De-afară se auzi boncănind pe podeț pași grei de om și poticneală de cal. În urmă bubuirii puternice de pumn, răsunară în ușa dela tindă. Antița încă se precupețea cu gândul. Dar loviturile cădeau tot mai repezi, tot mai poruncitoare.

În cele din urmă aleargă, lăsând ușa dela odăie deschisă ca să pătrândă lumina în tindă. Întrebă cu glas pe jumătate: „Cine-i acolo?” Dar pumnul greoi de-afară se pusesse să spargă ușa. O voce amenințătoare porunceă răgușit cuvinte, pe care în teama ei nu le putea înțelege.

Apucă drugul și trase, și se feri câțiva pași îndărăt.

În prag apăru o umbră de om, mijlocie și arătoasă. După carabina din spate Antița cunoscuse că e oștean. De-alminteri ce-ar fi putut să fie altceva?

— Bună vreme, spuse umbra.

— Bună vreme! îngâimă femeia mirată că i se rostește pe limba ei.

— Ne'rugăm de iertare, spuse iar oșteanul. N'aveți cumva vre-o bucată de mămăligă. De dimineață gonesc flămând ca să-mi ajung escadronul...

— Ba cum nu, este, răspuse femeia mai înzdrăvenită. Așteaptă nițel...

— Ba, de nu ț'o fi cu supărare, m-ai lăsa să mă încălzesc o leacă înăuntru! Până rumegă calul ceva...

— Cum nu, poftim.

Soldatul rămase puțin să-și priponească animalul de stâlpul pridvorului și să-i lege sacul cu grăunțe după urechi. Întră apoi în urma femeii.

— Bună vreme, rosti iar.

Antița tocmai făcuse lampa mai mare și acum stătea chinată la sobă, ațâțând focul care se stinsese.

Soldatul se lăsă cu un oftat de ușurare pe lăvicer, privind cu mulțumire în juru-i. Se sculă însă îndată, își rezemă carabina într'un colț și-și scoase pe îndelete mantaua.

— De când n'am mai scos-o după mine, oftă el din nou.

Să lăsă iarăși pe lăvicer. Își șterse fruntea cu o năframă, apoi își apăsă tâmplele în mâini. Pe urmă prinse să cerceteze cu amăruntul împrejur. Începu să clătine cu tristețe din cap la fie care mișcare a ochilor, cari se odihneau când pe macatele patului, când pe preșul din perete, când pe iconițele afumate, încununate de busuioc, când pe măsuța mică cu trei picioare din mijlocul odăii, cu scăunașele ei scunde, rudărești.

Antița îl surprinse ștergând o lacrimă pe furiș și neîncrederea

Doină

**Măi stejar vânjos și verde
Ce'ți înalți vârful pădure,
De sub tine nu se vede
Luptătoru 'n haine sure,**

**— Vin la mine băețele,
Zis-a umbra răcoroasă,
Culegi mândrei floricele
Pentru când te'ntorci acasă...**

**Flăcăiaș cu ochi de mure
Neclintit subtrunchiu culcat,
Vrut-a somnul să îl fure
Și'i de flori încongiurat.**

**Însă dragii — de-astă dată,
Un mânunchi n'o să'i mai dea,
Căci în fruntea lui curată
Adâncită'i — floarea rea.**

**

îi dispăru cu totul. Îi puse pe masă o bucată de slănină, un codru de pâine și doi castraveți acri. Soldatul n'așteptă să fie poftit a doua oară. Începu să înghită cu lăcomie, cioflecăind sgomotos și apăsând cu degetele gogoloaie de pâine. Antița se așezase în locu-i, pe lăvicer, și-l privia tăcând. El se sculă într'un rând, se apropie de lăița unde-și trântise mantaua, cotrobăi puțin și scoase un bidon. Îl întinse femeii.

— Poate guști nițel rachiu?

Ea dădu din cap că nu vrea. Soldatul își reluă locul și începu să înfulice înainte, ducând din când în când bidonul la gură.

Dela o vreme prinse gust de vorbă. Începu să-i povestească isprăvile lui. Femeia-l asculta parcă cu gândul sus.

— Vai de păcatele noastre, gemu el în cele din urmă.

— ...vai de țărișoara noastră! Ne-o înghitură căpcaunii...

— Da... ei, sunt departe? îndăzni să întrebe Antița.

— lei... hm... peste vre-o trei zile o să-i vezi și pe ei.

— Peste vre o trei zile?
— Păi nu vin ei așa curând, curând; abia s'au scurs ai noștrii. Și tot mai sunt...

Tăcură un timp. Dar rachiul îi cam da ghes la pălăvreală.

Începu să-i spună de satul lui, de nevastă-sa. Îi povesti cum s'au despărțit și ce sfaturi i-a dat la plecare.

— Acum, pe-acolo, or fi intrat tâlharii...

— Vai de bietele fomei, se cutremura ea.

— Omul încruntă deodată din sprâncene și o privi cu asprime. Antița însă nu-l vedea. Cu ochii pierduți într'un ungher urmărea în minte-i desfășurarea unui gând mohorât. Se cunoștea asta după trăsăturile încordate ale feței, care par'că împietrise.

Soldatul mai sorbi o înghițitură. Începu să se legene pe scăunaș cu mișcări largi, apoi lasă capul în piept, proptindu-și pumnul în masă.

— Ihm, da... mormăi printre dinți.

— Stătu câțva timp nemișcat. Duse în urmă iarăși bidonul la gură și sorbi de mai multe ori.

— Adică ce vrei să spui?

Și după o tăcere.

— I-am spus să se mute la tatăl său. Acolo sunt mulți în casă...

— ...dumneata, dacă zici că ții la barbatu-tău, cum îmi stai singură aci la margine de sat...?

Antița nu răspunse. Incruntă și mai mult fața și boți buzele, strângându-le cu tărie ca și când s'ar fi temut să nu-i scape vre-un cuvânt.

— O omor, dac'aș afla că nu m'a ascultat...

Dar fața i se luminează deodată și începu să râdă idioțește.

— ... și dacă m'oi mai întoarce...

Bătu cu pumnul în masă, scoțând un icnet de nepăsare din gât. Apoi dădu bidonul peste cap, golindu-i până la fund.

— Bun, rachiule... Asta ne mai ține.

Întoarse privirile spre ea și prinse s'o cerceteze cu atenție. Antița privea neconținut în același ungher cu un cot rezemat într'o palmă și cu bărbia în cealaltă. Soldatul strâmbă nedumerit din gură, apoi clătină din cap de câteva ori și dădu din umeri.

În urmă rămase și el pe gânduri.

Rachiul îi aducea icoane aprinse și supărătoare. Gândul îi fugea dela Antița la Catrina lui. Dar el îl întorcea necăjit înapoi, alungându-și nevasta din minte cu tresăriri bruște din cap.

Căci închipuirea-i ațâțată de alcool începuse să vadă lucruri îngrozitoare. Vedea o femeie sbătându-se în mijlocul unei întregi

MINERII

Noi suntem frați, sărman miner,
Deși n'avem aceeași mamă:
Săpăm adânc, săpăm mereu,
Și nimeni nu ne bagă'n seamă.

Iar când cu bulgării de soare
Ne ridicăm biruitoari,
Ni-i ia mulțimea... După alții
Pornim din nou la lucru 'n zori...

Și'n timp ce noi cu trup, cu suflet,
Zvârlim în lume bogăția,
Ne mor de foame copilașii
Și goi ne lasă sărăcia...

VASILE AL-GEORGE

căprării. Dar ei erau mulți, aveau arme și rânjeau ca fiarele. În mintea simplă a soldatului procesul imaginilor se perinda scurt. Ea trebuia să cedeze, înfrântă de puterea brațelor, care o țintuiau biruitoare de pământ.

Soldatul muși de indignare și de furie. Și ochii căutară la Antița, care-l privea îngrozită. Căci femeia, pe care el o văzuse biruită, siluită de atâtea fiare hămesite era Catrina lui. Și el îmbrățișa cu ochiri lacome picioarele, pieptul, capul Antiței, ca gândul cel negru să nu-i mai înfățișeze pe cea dintâi.

Antița își trase picioarele sub dânsa, înghemuindu-se în sine pe lăvicer, cătând cu ochii cășcați de spaimă la cel care o pironise sub aprigile-i priviri.

Dar pe neașteptate mișcările ei svelte treziră în sângele încropit de rachiul al soldatului, aprinderi molatice. Revăzu de astă dată mai limpede, aproape a avea, în amănunțimi lubrice, corpul acesta de femeie svârcolindu-se sub arsura plăcerilor, în brațele răcanilor ahtiați și brutali, perindându-se unul după altul, obosind-o, istovind-o până la amortire. Omul simți alergându-i prin vine șuvoaie de căldură. Creerul i se împânzi deodată și ochii îi luciră.

— Adică de ce ei și nu noi!

Se sculă greoi și scăunașul cu trei picioare se rostogoli în urmă-i. Se apropie de ea călcând ca într'un tact de dans și rânjind curtenitor îi întinse mâna pe după gât.

Antița îl respinse cu putere:

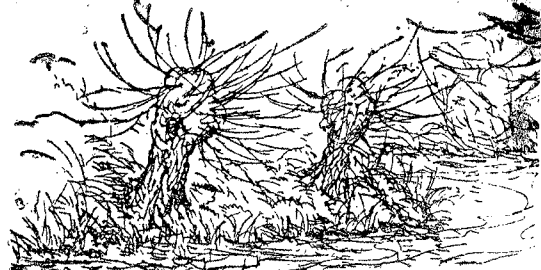
— Si tu, și voi, păcătoșilor, căinților! uria ea scoasă din minți.

— Stai puică, stai, că nu-s neamț.

Antița sări sprintenă de pe lăvicer în pat și de acolo în colțul din potrivă al odăii; apucă un topor și-l ridică amenințătoare cu amândouă mâinile.

Soldatul șovăi. Se retrase câțiva pași înapoi. Ochii îi sticliră de furie.

— Nu mai cu ei, hai?

Privirile se rostogoleau feroce în juru-i, Degetele i se crispau în căutarea unei arme, unui ajutor...

Și deodată căutătura întuneacă și se luminează. De sub manta, țeva carabinei, eșea lucitoare în lumina dulceagă, a lămpei.

Porni într'acolo cu pași apăsați.
— Stai tu căteza...

Ea îi urmări mișcarea înnebunită de groază. Auzi țâcănitul metalic și scurt al încărcătorului. Îl văzu apoi răsucind închizătorul.

Fiori de ghiață i se scurseră de-alungul șirei spinării. Își simți brațele, care țineau barda ridicată, tremurând neputincioase.

Innaintea de a duce arma la ochi ca s'o amenințe, el avu o ezitare. Un moment îi străfulgeră prin minte chipul Catrinei, cu securea ridicată, gata să omoare, decât să și dea rinstea. Și mâna i se lăsa moale în jos, în vreme ce ochii îi cătară nehotărâți, dar cu îngăduință spre femeia din față.

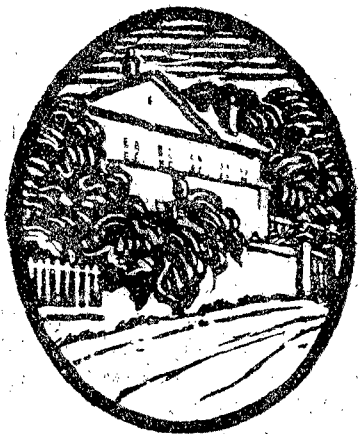
Dar Antița cumpănise repede primejdia și acum tocmai lasa să-i cadă toporul. O văzu, apoi strecurându-se pe pat, acoperindu-și ochii cu mâinele, așteptându-l.

Mânia începea să se întoarcă năpraznică și oarbă în cugetul contrariat al bărbatului. Dar ea tocmai făcea o mișcare de nerăbdare. Si fusta îi desgoli un picior până la genunchi.

Soldatul simți în piept un dlocot. Valuri de căldură îi înăbușea sufletul. Privirile i se plimbau nehotărâte dela carabină la pulpa femeii. În cele din urmă isbucni într'un răs spasmodic, nevoit, de care nu-și da sama nici el. Aruncă arma și pași spre pat, tremurând de poftă, hohotind tot mai tare, mai sinistru.

Iar buzele îi îngânau fără rost:
— Catrino, Catrino... mai dăm noi ochi...

Gib. I. Mihălescu.

NOAPTE

Ascunde-te în vizunie suflete stingher
Străfulgerat de năzuinți străine.
Din truda zborului tău gârbov către cer
Nimic nu cer
Ascunde-te adânc, tot mai adânc, în mine!..

Pe aripile tale întinse,
Luminile din slavă
Au presurat, cândva, nădejdi aprinse,
Dar au zburat ușoare ca o pleavă
De groaza gândurilor mele învinse.

Aud abia cum vremea încă 'și cerne
Pe drumuri colbul clipelor eterne
Și cerul se apleacă să te prindă
În mreaja lui de-azur ca'ntr'o oglindă...
Dar trupu-mi te înconjoară ca un zid
Cu porți de fier ce nu se mai deschid
Nici basmelor urzite din senin,
Nici freamătelor de ispitate care vin...

Au adormit de mult a gândurilor șoapte
Și pașii clipelor mărunte au tăcut.
Adormi și tu în mine suflet mut,
E noapte.

G. Bărgăuanu.

T Luca Ioan Carageale

Un prieten mort. Un poet care și-a închis ochii. Trista veste mi l'a adus din nou în minte, cu dulapul plin de manuscrise și în memorie cu o bibliotecă întreagă. Entuziast, purtând o ironie neînțeleasă; supra-civilizat alergând după primitivism, răsfoind și asimilând din pulberea învechitelor cronici cele mai erudite tradiții, scriind bizar, modern în acel fel al artei în care tradiții, sunt rupte și călcate în picioare. Așezați o perechie de ochelari foarte puternici — pe cei mai copilărești ochi și veți avea în scurt și nedrept silueta acestui tânăr în care muzele se duelau cu dicționarul.

În dulapurile de acasă a rămas sufletul poetului viu în nenumăratele pagini scrise cu slovă rară. Un poet în care ironia nu odată se amesteca, fără zîmbet. Ridicolul roman ce a publicat în „Viața Românească” arată deplin că fiului de mare prozator nu'i e rușine să greșească: Carageale fiul e din puținii artiști care au știut să facă și din greșeli o sinceritate. Iată toată nevinovăția vicleniilor sale. Ne dăm seamă că stăpânitorii ce nu au editat versurile lui M. Săulescu mort pentru patrie, nu au să

se ocupe nici de manuscrisele acestui tânăr, deși ele merită cel puțin în parte lumina tiparului. E firesc și natural ca el, cu vasta lui cultură să nu fi fost nici o dată deplin mulțumit cu cele scrise, și să tindă spre mai mult. Obșnuita frază „ar fi fost un scriitor mare” cu care se pomenesc valăstarele fragede frânte de soartă, e poate de data aceasta mai justificată ca ori când, într-un cânt prin cultura lui poetul dădea prilej talentului pentru mai mult de cât un preludiu. O nuvelă ce ne-a rămas dăruită de poetul Luca Ion Carageale acum câți va ani, o vom publica în numărul viitor al Gândirei pentru prima oară. Recitind-o ni s'a părut tot mai frumoasă, pentru că pentru câți-va aleși, însăși moartea păstrează viețuire nouă. Bucata seamănă cu sborul căzut din cuib înalt al unui pui plâpând.

VISUL UNUI CITITOR DE BISERICĂ

— ADY —

Pe un înalt și negru vârf de munte,
In cinstea
Enigmaticii Tristeți
Zidi-s'ar templul meu.
S'ar aduna poporul
Gemând și hohotind
In jurul năvălirii învestmântate 'n roșu,
Și'n mijlocul mulțimei celor triști,
Ce ar împrejmuia altarul,
Aș sta eu, cititorul bisericeii.
Sunete de orgă: vaețele noastre,
Tămâie: visurile,
Iar ruga: Fie'n veci
Bindecuvântat
Cel care nu știe pentru ce 'nsetează,
Cel care nu știe ce îl doare,
Cel care deși fără coroană
Este rege.
Aș boteza apoi
Cu sânge curgător de porumbei
Copiii;
Aș cununa și îngropa tăcând,
De par'c'aș trece
Printre paturi cu bolnavi, ce dorm.
Mii de umbre,
Ce-au murit de mult,
Dar încă n'au avut un templu,
Mi-ar șopti,
Căci e străvechiiu
Poporul meu neînțeles de trist,
Cu dureroasa lui credință.
„Ite, missa est“
Li-aș zice mai frumos, în fiecare zi,
Și-am plânge vecinic,
Mai mult, mai greu,
Mai dureros, mai dureros.

VASILE AL-GEORGE

Tot despre falimentul democrațiilor parlamentare

Primul articol cu titlul de mai sus, publicat în „Gândirea“ Nr 1, prin caracterul lui strict critic și mai ales prin forma bătoasă și concisă a concludiilor a avut drept rezultat să'mi aducă multe critici de tot felul. Aceasta am voit-o. Titlul însuși al articolului era un fel de provocare la un „tournoi aux armes courtoises“, făcut tutulor cavalerilor înzăuați cu argumente, care trebuiau să apară de undeva, spre folosul cititorilor și spre precizarea ideilor. Și iată că cea mai de seamă dintre revistele noastre, care face ceva mai mult de cât numai literatură și critică (Viața Românească Anul XIII No 5 p. 303) ridică ea însăși o lance în apărarea democrațiilor parlamentare. Deși lovind în treacă și cu viziera scoborâtă, am recunoscut în cavalerul „portant“ un „jouteur“ de seamă care a rezumat în câteva rânduri toate criticile cari mi se puteau aduce și mi s'au adus și căruia sunt bucuros să'i răspund.

Mai întâi o precizare principială: Guvernarea spre maximul de bine al tutulor este idealul democrației. Tot restul sunt numai mijloacele de a atinge acest ideal. Idealul e nobil. Cu el suntem toți de acord. Mijloacele sunt principial insuficiente.

Nu idealul ci mijloacele sunt deci criticabile.

Critica pe care am adus-o din acest punct de vedere nu e nouă. E un resumat concis al celor spuse de mult și de mulți, mult înainte de Duguit și Lysis. Deja Proudhon, cel mai de seamă gânditor al revoluției franceze de la 48, în minunatele sale Recherches sur les principes du droit et du Gouvernement (Ier Mémoire Paris 1849), Lettres a Mr. Blanqui și Lettres a Mr. Considérant, șeful partidului furierist, și mai tâziu Spencer în La Science Sociale (Principes of Sociology 1890) au exprimat aceste critici cu o precizie de analiză și o dialectică impecabilă. Ei au clarificat definitiv chestiunea din acest punct de vedere; iar epigonii n'au mai adus de cât glose și confirmări. Revenind asupra chestiunii și precizând condițiile problemei

nu am făcut deci de cât să repet lucruri cari, după părerea mea, trebuiesc spuse și răspuse, pentru că sunt mereu noi și mereu de actualitate pentru tineretul care face și azi politica de la 1848. N'am făcut în acest articol de cât datoria dascalului de a repeta ceea ce crede că este adevărul, ceea ce trebuie să intre în domeniul gândirii generale, viu, activ și eficace.

Democrațiile parlamentare nu se guvernează mulțumitor. Acesta „e fapt constat și indiscutabil. Mecanismul care face că „se poate oprina o națiune, făcând-o să creadă că nu ascultă decât de legile făcute dea însăși“, și faptul că „istoria votului universal la toate popoarele este istoria proscripțiunii libertății prin și în numele mulțimii“; faptul că „facem încă politică cu filozofia, imaginația și sentimentul în loc s'o facem cu observația și metoda“; că fantesia și arbitrarul sunt pretutindeni arbitri în locul raționamentului și faptelor, că este imposibil „azi să se deosebească șarlatanul de omul de știință reală, că“ în politică din această cauză nu exista știință și nici măcar un început de siguranță și că aceasta ignoranță generală produce tiraniă generală„ (Proudhon op. cit.); lucrurile astea trebuiesc spuse și azi căci se potrivește încă și azi după 100 de ani. Democrațiile de azi sunt în adevăr „epoca tiraniei palavragiilor“ și a „Galimatias-ului legislativ“ și lucrul trebuie accentuat ca sa'l audă cei ce nu văd și să'l înregistreze măcar mecanic cei ce nu gândesc.

Dar scopul, rezultatul urmărit?...

Ași „putea răspunde că adevărul ch'ar desiluzionant este o „utilitas per se“. Dar un scop constructiv există în această critică destructivă și acest scop este demn de ori ce sfortare.

Elementele problemei sunt următoarele:

1. Principiul și modul de activitate al democrațiilor parlamentare, constituiesc date experimentale și etape de evoluție ireversibile. Nici un popor nu ar admite regres în această privință.

2. Cea ce lipsește democrațiilor

parlamentare este priceperea și responsabilitatea.

3. „Dată fiind o medie de imperfecțiuni în unitățile constitutive ale unei societăți libere, nici un procedeu, ori cât de ingenios ar fi, nu poate împiedeca aceste imperfecțiuni și defecte de a-și produce echivalentul lor de rezultate proaste“. (Spencer) Media imperfecțiilor în societatea modernă este însă respectabilă.

Acestea fiind datele experimentale, problema se pune atunci precum urmează:

Date fiind votul universal și democrația parlamentară, date fiind gradul de cultură și încultură generală socială, politică și economică, să se găsească modalitățile de a face ca în mod automat, sigur și spontan, echivalentul de rezultate proaste datorite nepriceperii și cusurilor actuale ale unei populații să fie minim.

Dintre soluțiile propuse nu ne vom ocupa de cât de cele încercate experimental și în stil mare, împărțindu-le în două categorii:

a) In mod obiectiv, după clișee fixe (examene): Mandarinatul chinez. Diferite funcțiuni și magistraturi în statele occidentale.

b) In mod arbitrar, după părerea și hotărîrea unui potentat sau a unei minorități autorizate: Cazul oligarhiilor și al republicii sovietelor.

Căutarea și plasarea cu sau fără criterii obiective și normative fixe, a competențelor cu cunoștințe adecvate rolului lor în organismul social este soluția iubită de Faguet ca și de autorii citați de criticul meu din „Viața românească“. Experiența a arătat însă pretutindeni insuficiența sistemului, care nu poate înălțura principal nici venalitatea nici măcar nepriceperea. Ar fi prea lung să lămurim dinamica fenomenului, și mă mărginesc numai la constatarea faptului experimental cunoscut de cei mai mulți. Sistemul a dat des și pretutindeni greș.

O a doua soluție radical diferită se poate defini cum urmează:

B. Selecțiunea automată a competențelor adecvate prin responsabilitatea individuală și efectivă.

Aceasta soluție nu e opera unui sociolog sau utopist ci a apărut spontan și automat ca o condiție de existență determinantă a puținelor democrații realmente viabile și în curs de propășire.

Spatiu fiind scurt soluția se în-

țelege ca nu poate fi decât indicată sumar și concis.

In aceasta soluție se consideră ca dată calitatea inferioară materialului omenesc din care sunt alese organele legislative și executive, care pot fi foarte ades nepregatite, cu tendințe tiranice și foarte ades venale.

Cel ce suferă după urma acestor însușiri ale organelor legislative și mai ales executive este cetățeanul izolat. Odata cu el suferă se înțelege și integrala lui comunitatea. Cine o simte însă și o judeca mai bine? In fie care caz izolat nu e comunitatea, ci individul lezat în drepturile și interesele sale.

Corectivul l'a gasit automat individualismul pronunțat al cetățeanului britanic.

Funcționarul tiran sau prost este pur și simplu responsabil personal în fața tribunalului, față de individul lezat, care are tot interesul să caute să i se facă maximul de dreptate, care poate și știe să și-o caute; pe când autoritatea superioară funcționarului vinovat nu numai că adese-ori nu e dispusă, dar principial nu știe și nu poate să facă totdeauna act de dreptate și de control.

Efectul aplicării efective și reale ale acestui simplu și banal principiu e proporțional cu generalitatea și ușurința aplicării sale. Rezultatul global al unei aplicări de altminteri încă strânte și defectuoase îl vedem în organizația statului englez.

In resumat există o soluție automată și convenabilă a problemei incapacității politice a democrațiilor parlamentare: Responsabilitatea reală a organelor de guvernământ (și dacă se poate și a organelor legislative) față de noul suveran—povorul—, responsabilitate de acelaș ordin de mărime și intru totul analoagă cu cea pe care o aveau fața de lege vechii suverani autocrați.

Responsabilitatea față de complexul poporului fiind de o camdată utopică, responsabilitatea față de contribuabilul lezat este un lucru simplu și ușor de realizat chiar în

condițiuni ca cele de la noi și după normative relativ simple.

In adevăr fie care organ administrativ fiind responsabil judecătoresc și personal după normative determinate, față de individul lezat, efectul grabnic este îndepărtarea spontană și automată a încompetențelor și micșorarea proporțională a actelor de administrație și guvernământ desastroase. Cât de departe putem merge în condițiile de azi cu aplicarea principiului responsabilității personale și efective (avem deja o responsabilitate fictivă însă, în constituție —) care ar fi modalitățile practice ale aplicării sale, asta o vom discuta într'un număr viitor.

Cavalerul revistei ieșene care apără democrațiile actuale mi-ar mai putea pune întrebarea principia:ă:

Crezi oare că cu măsuri și principii de legislație poți spera să schimbi efectiv o stare de lucruri care pare a fi integrală mentalității și capacității politicii actuale a mulțimilor?

La o astfel de obiecție filosofică — dacă mi-ar face-o, i-ași răspunde punându-i problema următoare, pe care o las la dispoziția tuturilor cititorilor.

Problema:

Care poate fi efectul politic al creșterii legii parlamentarilor. Condițiile problemei sunt următoarele:

Fie dat un guvern al unei democrații parlamentare, legat de Parlament în modul următor: Când guvernul cade Parlamentul se disolvă și se fac noi alegeri, după votul liber și universal.

Fie dat cazul că guvernul aprobă sau parlamentarii își votează o leafă lunară cu mult mai mare decât ceace fie care din ei ar putea-o câștiga în viața privată ca simpli cetățeni.

Se cere să se răspundă la problema de psihologie politică următoare. Da-vor majoritățile parlamentare un vot de blam guvernului pentru vre-un act de interes public mai complex, știind riscul lor personal de a se reîntoarce la leafă mică și la obscuritatea vieții de provincie?

Mărimea consecințelor unei simple măsuri bugetare de înfimă importanță asupra vieții politice a unui stat, poate sluji ca răspuns întrebării filosofice de mai sus.

Dan Rădulescu
profesor universitar.

Imagine și poezie

Într'un număr din ziarul „Ora“, care d-n 32 coloane de ziar pline de politică poate sacrifica zilnic și un foileton pentru literatură, am citit cu interes un articol intitulat „Între imagine și poezie“ datorit d-lui N. Davidescu. Dl Davidescu are pe lângă înțelegerea necesară pentru a ataca o chestiune de principiu literar, și priceperea intuitivă ce însoțește cu mult mai mult decât acea înțelegere ce se poate câpăta prin cultură și prin educarea simțului artistic. Dsa e și un scriitor, a cunoscut tainele inspirației, care nu este numai un mit pentru burghezi, și a simțit prin sine raportul ciudat și inexplicabil între creație și mijloacele de redare.

De-aceia, într'o parte a discuțiunii pe care o pune Dsa, nu-i putem înțelege eroarea.

Dl Davidescu constatând că d-nii Demotene Botez, Al. Filipide și Lucian Blaga sunt astăzi „cei mai reprezentativi poeți ai scrisului nostru“ face o remarcă: toți trei se exprimă aproape exclusiv în imagini.

Această necesitate a redării mișcării sufletești a artistului prin ajutorul imaginii, purcede după Dl Davidescu dela mișcarea „simbolistă“ dela noi. — Și această afirmațiune care netăgăduit conține o parte de adevăr, Dl Davidescu o susține cu căldura și convingerea simpatică a unuia care a făcut parte din acea mișcare „simbolistă“.

Îndrăzneț mișcare „simbolistă“ de-acum 8—10 ani, plină de „ateism literar“ cu rădăcinile plantate în terase pe de asupra caselor, nu a avut și nu a putut să aibă influența pe care i-o atribue Dl Davidescu.

În primul rând, fiindcă reprezentanții acestui curent nu au fost destul de puternici nu au avut nici o personalitate impunătoare, care singură ar fi putut să însemne un izvor de inspirație și un simbur de concepție. La această să-adoagă și adevărul, mi-se pare evident, că acea manifestare s'a limitat numai

la o originalitate în forme exterioare în care de cele mai multe ori se închideau vechile banalități. Pentru unii din „simbolisti“ evoluția și gradul ei o determină editorul, prin formatul volumului, legătura lui, aranjarea titlului etc., la care originalitatea autorului apărea câte odată numai ca o palidă contribuție în această privință. — Dl Minulescu, care este neîndoișos cel mai reprezentativ poet al acelei mișcări, și-a frânt în versuri neregulate doar ca reprezentare grafică, un vers tot atât de regulat ca a lui Bolintineanu și Alexandri. Versurile D-lui Minulescu cetite sunt simple și monotone, cu toată muzicalitatea lor specială, — sunt tot așa de vechi ca Bolintineanu, față de simfonia complexă de tonuri și senzații din versurile lui Filipide de astăzi. Și în afară de aceasta poezia D-lui Minulescu e plină de simboluri, — simboluri susținute în fiecare poezie — dela început până la sfârșit cu o perzistență egală. Dl Minulescu e mai mult un parabolist, un profet siluit de persucții, să vorbească în simboluri. Dl Minulescu, are însă imagini foarte rari, e mai mult un narator fantastic. Și aceasta fiindcă cea mai mare parte a activității poetice a fost pusă în slujba unei propagande, cu sau fără știința Dsale.

Nu voi discuta cu această ocazie calitatea unei mari părți din simbolurile lui Minulescu. El a uzat de puțin material proetic și esență sufletească proprie.

Reprezentanții curentului „simbolist“ nu simțeau atâta în ei necesitatea unei manifestări noi, a unui plus de simțire nouă, — ei erau mai mult convinși în mod teoretic că trebuie să se facă o reînnoire. Ei au simțit poate mai intens numai monotonia îngustă a

școlii vechi, dar nu a oficiat nimic în biserica cea nouă, fiindcă și-au închipuit-o numai altfel pe dinafară, dar n'au fost pregătiți să între înăuntru pentru a încerca de ce sentimente noi sunt sgudușiți.

Ceia-ce a rămas real pe urma acestei „mișcări“ a fost deprinderea și pregătirea cetitorilor cu o „îndrăzneală artistică“, — care să facă viabilă manifestările poetice de astăzi în forma și mai ales cu fondul lor.

Libertatea de inspirație și exprimare a celor trei poeți de astăzi citați de Dl Davidescu este îngăduită de publicul cetitor fără care viabilitatea lor literară n'ar putea exista, grație mișcării „simboliste“, la care se mai adaogă, o și mai fină ciselare a educației artistice făcută cetitorilor de literatura franceză, precum și dispoziția sufletească complexă.

Dar cei trei scriitori citați nu pot fi numiți continuatorii mișcării simboliste dinaintea războiului. Fondul lor emotiv complex și bogat e un contrast izbitor cu sărăcia de „fond“ și de personalitate intrinsecă a mișcării simboliste. Planta de-a-tunci era artificială, interesul din curiozitate; plantele de astăzi sunt noi, dar nu mai sunt crescute pe terase, ci cresc din pământ, din atmosfera culturală, și mai ales din cea nervoasă a epocii de astăzi. E o manifestare care „ca fond“ trebuia să se producă, și, poate, neapărat chiar în forma de astăzi, așa după cum apare tot mai evidentă și mai stăruitoare o evoluție spre „simplitate“ în artă, — care să odihnească oboseala nervoasă de astăzi.

Împrejurări diverse și considerabile au întins nervii pînă la subțierea lor dureroasă. De-aceia în locul poeziei și a manifestărilor artistice cuprinzătoare de „sentiment“ și „cugetare“, a venit manifestarea cuprinzătoare de „senzații“. — Am putea spune că senzațiile sunt armonia scoasă de pe nervi, așa cum iese un cântec de vioară de pe strune întinse.

Sentimentul și cugetarea în poezie presupune o liniște interioară, de-

aristocratism sedentar, cu dispoziții spre visare sau spre gândire.

Artiștii de astăzi, — și nici masa cititorilor, nu mai pot avea această liniște. Astăzi ori ce peisaj sau sunet deșteaptă o sumedenie de senzații, ascuțite și complexe, ca o nouă lume. Sunetele se multiplică, se îmbogățesc peste natural, — ca la eteromani.

Și-atunci aceste senzații noi, create de împrejurări și de starea nervoasă care determină anume sentimente, cer imperios, *cresc de-odată* în imagini care să poată reda toată această bogăție nouă de simțire. — Belșugul de imagini a celor 3 poeți de astăzi e imperios cerut de bogăția senzațiilor, nesimțite până acum, și pentru exprimarea cărora este nevoie de imagini, fiind-că ele *așa se nasc*, imagini.

Imaginea în asemenea împrejurări nu mai este numai un mijloc de a reda mai bine o cugetare, de a sensibiliza sau intelectualiza un sentiment. Aici e eroarea Dui Davidescu. Imaginea îndrăzneată, colorată, rară, este însăși trupul senzației, sau este numele ei: așa o chiamă. Senzația o simț de-odată sub formă de imagine! Nu se pot deosebi. Imaginea nu mai este un *mijloc*, un scop final, ea este însăși miezul simțirii, este senzația.

În rarele poezii de sentimente și cugetare ale celor 3 scriitori citați, imaginile sunt rari, mai puțin îndrăznețe, fiind-că acolo ele servesc numai ca mijloc de redare, și încă... senzațiile fac așa de mult parte din firea artiștilor de astăzi, — ele sunt vibrarea respirației. Tensiunea nervoasă duce la halucinații, și halucinațiile sunt imagini.

De-aceea cred că între imagine și poezie pentru poeții reprezentativi de astăzi, citați de Dui Davidescu, nu sunt două câmpuri de flori, e unul singur.

M. RADU.

Dmitri Mereșcovschi

Poporul florentin după o strălucită, înelșugată, primăvărată înflorire sufletească întru tot ce e frumos pe lume — se pocăește. Își rupe îngrozit aripile, ce i lea dat scurta redeșteptare din visul iadului — și-și adună într'un suprem spasm toate gândurile asupra păcatului săvârșit. Savonarola e omul zilei. — O scenă, care cuprinde mai mult decât volume întregi de istorie, din celebrul roman „Lionardo da Vinci” de Mereșcovschi, ne istorisește cum bătrâni, copii, femei, tineri — îmbulzindu-se în căldura delirantă a unei biserici mucegăite, așteaptă pe călugărul Savonarola; le place să li se biciuiască cu toate grozăviile zilei de apoi greșala de a se fi bucurat prea mult de viață. Savonarola vine după o îndelungată așteptare. De pe amvon își trimite fulgerile; femeile și copiii leșină, epilepticii se sbat spumegând de spaimă, bătrânii plâng. Un singur om e liniștit într'un colț: Lionardo da Vinci. El privește; pe-un petec de pergament desenează pe călugărul Savonarola, în estaz, în furie sfântă, în curățenie îngerească, așa cum eră în clipele acelea — adaugându-i cu o metafizică ironie — niște coarne de diac. — Acest Lionardo e însuși *Mereșcovschi*.

Savonarola fanaticul ascet creștin e în acelaș timp o fire satanică. Mereșcovschi iubește această identitate a contrastelor; descoperirea în diversele cazuri a acestor »coincidentiae oppositorum» e la el o metodă și literară și critică. Se cere fără indoială multă putere vizionară pentru a vedea astfel de identități. În cel mai frumos și mai subtil din studiile sale („Tolstoi și Dostoievski”) el numește împreunarea aceasta intuitivă de lucruri opuse: un simbol. Mereșcovschi în înțelesul definiției de mai înainte e un mare creator de simboluri.

*

Toate personagiile sale mai însemnate sunt analizate după aceeaș schemă; în orice fire mai adânc

omenească el găsește o aspră contradicție; de aci sentimentul de profund tragic ce ni-l inspiră fatalitatea lor; o contradicție care duce sau la iraționala prăbușiri sufletești sau la o complectă, superioară, dar durerosă armonizare a personalității. Pe Goethe îl caracterizează prin punerea unui semn al egalității între acești termeni contrari: a fost cel mai mare înțelept al lumii, dar totodată un om, care după ce împlinise șaptezeci de ani s'a îmbolnăvit foarte serios din dragoste pentru o fată tânără, care nu voia să devină Margerata lui Byron? — Romanticul demonic, sălbatic și desfrânat, care îngrozise Europa cu estravaganțele sale, capabil de nebulii la auzirea cărora și-se ridică părul măciucă — eră în fond un copil, un copil așa de bun că sora lui, care-l cunoștea mai bine decât oricine — adeseori îl numea: „Baby Byron”. — Iar Tolstoi: a trebuit să sufere o viață întreagă fiindcă din fire eră un epicurean, un păgân foarte păgân, dornic — prin contrast — de a fi un pustnic creștin.

*

Mereșcovschi, continuând curba istorică ce-o putem construi trăgând-o prin cele câteva culmi — Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Pușchin întrunește ca toți marii scriitori ruși geniul creator, puterea de gândire, interesul profetic față de viață și istorie — și în plus o cultură pe care n'o avuse nici unul din înaintașii săi. Deopotrivă de bine introdus în matematica superioară, în științele naturale dela anatomie până la geologie, el știe în acelaș timp să se exprime uneori tot atât de apocaliptic ca evanghelistul Ioan; sau să ne dea pagini ca intuiție istorică unice în literatura universală, urmărind dialectica unei discuții gnostice asupra eonilor — sau psihologia misterioasă a vrăjitoarelor medievale, care se invinuiuau singure ca să fie arse pe rug spre mărirea lui Dumnezeu. Ne caracterizează în două linii pe guralivul Machiavel, care cunoștea așa de bine teoria șahului și totuș

pierdea totdeauna jocul. Ne înfațează pe Goethe uimitor de plastici într'un singur rând: „e înalt, svelt și atât de majestic, că pare propria sa statuă“. Sau creiază visuri îndrăznețe despre viitorul omenirii, ce-și așteaptă și astăzi mântuirea.

* * *

Romanul său istoric „Lionardo de Vinci“ se sfârșește cu viziunile turburi, dar foarte adânci, ale unui pictor rus de-acum câteva veacuri, care-și răstignește pe lemn, în culori primitive, Christoșii săi cu brațele subțiri și lungi până la genunchi, precum cerea stilul bizantin și sfânta tradiție. Acest pictor rătăcește într'o lume, pe care n'o înțelege, dar a cărei măreție o presimte: se întâlnește cu Lionardo; vede icoana acestuia cu Ion Botezătorul și în stângăcia sa sufletească nu se poate mira îndeajuns cât de mult s'aseamănă Ion cu Bachus. Noaptea chinuit de gânduri visează, că Ion Botezătorul își schimbă capul cu cel al lui Lionardo, frumos, alb, cu barbă lungă și cu ochi dumnezeesc de luminoși. În același vis i se pare că vede pe Maica-Domnului plutind deasupra pământului și vorbind despre Roma, despre Bizanț, și despre Moscova, a treia Roma, unde va răsări odată adevăratul creștinism. În viziunile pictorului întrezărim concepția istorică a lui Mereșcovschi: în Moscova se va face mai târziu în chip minunat sinteza înaltă dintre păgânism și creștinism, de aci va veni mântuirea lumii. Lionardo da Vinci e un pregătitor al drumului nou, cum Ion Botezătorul a fost pentru venirea lui Isus. Mereșcovschi asvârle în poala viitorului același vis, ce-l visau Saint-Simoniștii în Franța și Ibsen în Nord. Cult și barbar, el nu vrea să părăsescă ideea adânc înrădăcinată în sufletul slav despre mesianismul poporului său.

LUCIAN BLAGA.

NOTA: Mereșcovschi — un aristocrat al spiritului — nu s'a putut împăca deloc cu revoluția bolșevistă; programul său e cu mult mai moderat. Bolșevismul nu e decât una din manifestările firești și trecătoare ale poporului rusesc prin excelență maximalist. Mereșcovschi s'a retras la Varșovia, unde alături de Savinkov așteaptă ca istoria atât de darnică în surprize să aducă momentul potrivit pentru a intra în acțiune. Un ziar polon publică știrea, ca ar avea de gând să se stabilească în Basarabia, pentru a redacta aci o revista. În orice caz e unul din puținii noștri prieteni.

M. BEZA. *Din Anglia* — Insemnările unui literat — Viața Românească, Iași — 10 lei.

Pentru majoritatea intelectualilor români Anglia e o enigmă literară sau un motiv de stereotipă și papagalicească înșiruire de date statistice cu prilejul feluritelor discuții ale Parlamentului, întrunirilor politice sau cafenelelor.

Di Ioan Botez, tot la *Viața Românească*, ne-a pus la dispoziție cele dintâi „Aspecte din civilizația engleză“, aducând primele raze care să imprăștie negura ignoranței; Di Beza urmează aceeași cale, dar cu un cadru mai precis.

„Din Anglia“ d-sa a cules impresii de natură literară, d-sa însuși fiind un literat. Cele câteva pagini asupra teatrului englez; pioasele pelerinagii la mormintele lui Shakespeare, Dickens și Byron; vizitarea lăcașelor unde au viețuit Carlyle, Shakespeare, Ruskin; și mai presus notele asupra poezilor englezi de astăzi, aduc o nespuse de prețioasă contribuție la cunoașterea unei manifestări literare cel puțin tot atât de importantă ca și literaturile mai bine cunoscute ale Franței și Germaniei.

I. C. VISSARION. *Petre Pârcălabul*, Roman — Ed. Librăriei Pavel Suru, Buc. 15.

„În anul 1839, pe timpul locotenenței mitropolitane, un proces ciudat, al lui Petre Pârcălabul, a zduchit Înaltul Divan.

„A est om trăia cu două neveste, avea copii cu amândouă și înfrângea prin fapta lui și Pravila și Religia și Regulamentul organic.

„Fapta lui ajungând înaintea Înaltului Divan, consulul rusesc, care căuta prilej de amestec în treburile țării, voia să vadă cum va judeca Divanul pe vinovat.

„Petre Pârcălabul povestind dragostea lui de amândouă femeile și apărât fiind și de poetul Ion Văcărescu, a fost achitat și i s'a îngăduit chiar să-și țină pe amândouă nevestele.“

Din acest fapt, pe care di Vissarion îl știe dela bunicul său, fiu

al unuia din eroii pășaniei, d-sa a încercat să ne dea un roman românesc „care să zugrăvească cinstea și inima țăranilor de acum 70-80 de ani.“

Prin urmare subiectul e riguros exact. Critica nu mai are niciun motiv de amestec. D. Vissarion s'a pus la bun adăpost.

Totuși, am încerca. Dar mai întâi să vedem ce scoate autorul din faptul așa cum ni-l povestește d-sa în introducere.

Ne aflăm la Costeștii din Deal. Petre Pârcălabul după ce a avut o idilă platonicească cu Zâna, prea mică și prea săracă pentru măritiș, se însoară cu Ioana lui Stanciu Patru Parale, fată bogată și destul de frumoasă.

Cum însă pe Zâna o iubește Ivașcu, un zanatic cu apucături sălbatice, fără a fi iubit de fată, satul o lasă în îngrijirea lui Petre și nevestei lui, pentru a o feri de brutalitățile turbatului. Aceștia o înzestresc, iar fata rămâne să crească în casa lor până la vremea măritișului.

Vechea patimă a lui Petre nu a fost totuși înmormântată odată cu însurătoarea lui. Vecinătatea continuă a Zânei o stârnește, deși el caută în toate chipurile să-și stăpânească pornirea inimii. Peste voia destinului însă nu se poate trece și Ioana rămasă beteagă de pe urma unei nașteri, dă prilej celor doi îndrăgostiți să păcătuiască.

Ivașcu află și nu se răzbuună. Din potrivă. Procură leacuri de însănătoșire Ioanei, îndrăgostindu-se de ea fără tranziție. Ioana află și ea mai târziu, dar fiindcă iubește și pe Petre și pe Zâna, consimte la un „ménage en trois“.

Dar se amestecă autoritatea administrativă prin reprezentantul ei Zapciul, și se deschide procesul la care iau parte cele mai distinse fețe ale boerimeii și bisericeii.

Discursuri ca la tribunalele noastre de azi, rechizitorii ad-hoc, convertirea neașteptată a bătrânului puritan lordache Goleșcu, și sentința de achitare vine spre mulțumirea tuturor.

Boerii rămân să sfătuiască voioși cu consulul rusesc, iar Petre se întoarce vesel cu cele două neveste în satul care îl primește cu alai.

Ivașcu joacă acum de bucurie lecuit și de dragostea pentru Ioana; iar Petre rămâne să ceară sărutări și mâncare celor două bune prie-

tene fericite că lumea le lasă în pace iubitul comun.

Cartea ar trebui cetită. Prea scurtul nostru rezumat reprezintă prea puțin. Cetitorul ar găsi acolo țărani cari profesează sentimente pe cari nu ne îndoim că le pot avea, dar pe cari nu credem să le fi putut formula așa cum vrea să ne amăgiască dl Vissarion.

Oamenii vorbesc aproape cum vorbesc târgoveții de periferie, astăzi, cu *evoluție*, *bravo*, *intrigă* și altele. Ar mai găsi drăgălășenii de plotonier major amoretat, ca acestea :

— *Lasă-mă, nene Petre, gândește-te singur că n'am drept să mai zăbovesc în casa asta . . .*

— *Nu Zăno ! . . . nu vei mai pleca ! Fie ce-o fi ! . . . M'o lua dracu sau Dumnezeu, care o vrea, treaba lor, eu te voi iubi și te voi ține aici, ori vom fugi, dar vom fi amândoi până la moarte.*

Sau :

— *Ciudata mea, ciudată ! . . . ți răspunse el cu ochii mai mult de jumătate închiși. Așa parcă este, așa . . . Tu-mi răstorni tot gândul de nu mai știu cine vorbește în tine, sufletul tău nemai umbrat de carne, ori alt spirit furșat în tine.*

Acesta e romanul românesc ? Aceasta e țărâtimea de acum 80 de ani ? . . . Oamenii fără sânge în vine, fără nervi, și mai presus fără suflet ?

Nu o credem.

Nu o credem pentru că socotim sufletul românesc mai complex de cât ni-l înfățișează dl Vissarion, chiar fiind acum 80 de ani.

— Totuși faptul e riguros exact, ne va răspunde autorul lui Petre Pârcălabul, aducând mărturie pe bătrânul Sotir, bunicul său, și poate chiar câteva documente din Arhivele statului.

Nu ne îndoim și îl rugăm să nu se ostenească. Arta nu se face însă nici cu hrisoave nici cu mărturii.

Cazul prezentat de dl Vissarion e un caz anormal și n'are nimic aface cu romanul și cu românismul.

D. I. C.

ALTĂ CREȘTERE de S. Mehedinti. Cartea d-lui profesor Mehedinti a ajuns în timp foarte scurt la ediția a treia. E un succes frumos și meritat. „Școala pasivă de azi lungeste copilăria și scurtează viața”, prin urmare ne trebuie o o „școală a muncii”. Avem în cartea aceasta un complex îmbelșugat de observații, care s'au putut face numai astăzi, când se dă așa de mare importanță acțiunii. Dacă ar fi să formulăm într'o sinteză care să împace toate concepțiile moderne oricât de disparate, s'ar găsi pentru ea fără îndoială numele de „activism”.

Pedagogia ține pas cu o adâncă pornira istorică de azi. Caracterul se desvoltă în funcție de *muncă*. E continuarea drumului presimțit de Rousseau și indicat de Froebel. O parte relativ nouă și originală a cărții d-lui Mehedinti e aducerea în legătură a pedagogiei cu etnologia. Pornind din legea biogenetică, că viața copilului e o scurtă recapitulare a vieții popoarelor, autorul caută isvorul pedagogiei copilului în bună parte în deprinderile, obiceiurile, credințele și logica primitivilor. — Avem nădejdea că dl Mehedinti ne va da cu timpul acea „pedagogie” specific românească despre care vorbește în prefața cărții, pentru că să nu ne mai creștem copii după scheme de import engleze, franceze, germane.

„Altă creștere” o recomandăm îndeosebi acelor pentru cari a fost mai mult scrisă : celor chemați să crească caractere în vremea frumoaselor vorbe ucigătoare de fapte. — I. b.

AL. CIURA. *Povestire pe scurt a Vieții lui Avram Iancu.* Ed. Comitetului pentru ridicarea unei Statui lui Avram Iancu în Cluj. 1921.

O broșură ca dimensiuni modestă ; dar frumos tipărită și avântat scrisă de unul dintre fruntașii prozei ardelenne. O broșură ce n'am dori să fie singuratică, ci începutul unei serii. Căci prin aceste cărțile, răspândite cât mai adânc în suflarea românească, se vor face cunoscute, mai mult și mai exact decât prin legendele transmise din tată în fiu ; viața și vite-

jiile celor ce au apărat cândva în acest Ardeal ingenunchiat. dreptatea românească.

Din vremurile neguroase de atunci, se desfac luminos câteva figuri eroice. Amintirea lor, învăluită de măruntele zvârcoliri ale acestui timp se șterge, iar adevărul adesea e denaturat. Tipărite pe scurt, în cărțile care să satisfacă și ochiul și să poată străbate pretutindeni ; — povestirile despre viața și faptele de arme ale trecutului, vor servi poate drept însuflețită pildă generațiilor obosite de astăzi. E o propagandă românească mai vie ca cea cu banchete, muzică militară și ziare siluit vârate în sufletul cititorului ; — de dragul unor ambiții grăbite.

D. Al. Ciura a făcut astfel o faptă bună. Și dorim să nu-i fie ultima.

IOAN GEORGESCU (secretarul literar al Asociațiunei) *Istoria lui Tudor Vladimirescu.* Ed. Asociațiunei. Sibiu 1921.

O altă cărțuie pentru popor, datorită harnicului secretar al asociației. Răspândită adânc printre cititorii cultivați ai asociațiunei, va face cunoscut în Ardeal viața și faptele celui ce a fost „un Avram Iancu al Olteniei”. Ca și Regele Munților aci ; dincolo de Carpați Tudor se păstrează în amintirea plugarilor, în dimensiunile unui erou legendar, cu faptele înflorite de cântece populare și desmierdate de doine.

Scrisă în grai tuturor înțeles, broșura contribuie la unificarea sufletească a fraților până eri despărțiți : unificare prin cultul acolorași eroi naționali.

VIAȚA ROMÂNEASCA. Anul XIII No. 5 Mai.

D. Ioan C. Filitti, într'un interesant studiu asupra *Reformei administrative* constată că principal se impune :

I. *descentralizarea administrativă*, care să sporească atribuțiile deliberante și să dea organelor alese regionale sau locale, atribuții de hotărâre ; contribuind astfel la educația cetățenească și trezirea inițiativelor.

II. *înființarea unei cariere administrative*, care să sustragă agenții executivi influențelor politice și să le ceară o serioasă pregătire profesională.

III. *desconcentrarea administrativă*

în favoarea agenților executivi numiți, cărora să li se sporească numărul atribuțiilor. Ce pot fi îndeplinite fără deslegare dela centru.

Dela aceste puncte principale, autorul trecând la considerații practice expune condițiile de alegere și funcționare ale consiliului comunal, primarului, consiliului județean cu un președinte al comitetului și un comisar al guvernului numit dela Centru, etc.

Sistemul propus presupune o schimbare a regimului actual în ce privește situația și competența funcționarilor comunali și județeni, cărora urmează să li se ceară condiții de admisibilitate și să li se dea în schimb condiții de stabilitate.

Trecând mai departe la descentralizarea financiară d. Filitti, susținut de părerile lui Petre Carp, ca de altfel aproape în tot Cursul studiului, o socoate necesară unei complete descentralizări administrative. Regiunile nu pot fi de sine stătătoare decât dacă vor dispune ele singure de resursele bugetare. Sistemul propus e deocamdată o largă desconcentrare și un pas mai departe spre descentralizare în favoarea județelor, după care aceasta s'ar desăvârși mergând până la emanciparea satelor, idealul unei sincer democrate administrații.

Până atunci, prima condiție pe care trebuie să îndeplinească trainică reforma administrativă e respectarea pe cât posibil a sistemelor administrative deosebite din nouile provincii. Particularitățile regionale cari nu vin în conflict cu principiile generale, nu trebuiesc nivelate arbitrar, întru cât au rădăcini adânci în viața publică a nouilor ținuturi. Reforma administrativă nu poate fi aplicarea unui principiu ideologic, care în practică și grăbit poate da, și da, mai întotdeauna, greș. Deocamdată o nouă reformă are de împlinit și educația politică a cetățenilor, care se obține numai prin primenirea continuă a celor chemați să participe la afacerile publice.

D-na Ana Conta-Kernbach, publică o continuare a studiului asupra lui Ibsen — perioada modernă: opera realistă și simbolistă. Dar studiul e didactic, nu aduce nimic nou și putea mai cu succes fi concentrat în câteva pagini strânse decât risipit în numere de revistă îndepărtate, care nu se mai citesc pentru că nu dau o impresie și concluzie unitară. Și apoi ce e aia: Flaubert, Balzac & Comp?

Într-o *Scvisoare din Paris*, d. Mihai Ralea, face o admirabilă caracterizare etnică a francezului.

Parisul e singura capitală din lume unde cetățeanul oricărei patrii se simte prea puțin înstrăinat.

Franța „e o sucursală a umanității, un rezumat logic și oarecum artificial al întregii categorii omenestii“. Dar după ce a dat de secole omenirei învățăminte și exemple, începând cu pilda libertăților constituționale, respectul umanității și sfârșind cu scânteia spiritului, fără a lua nimic în schimb; Franța astăzi se sinucide, asfixiată de neputința de asimilare și de utilizare a civilizațiilor străine.

Trei poezii cu suflu nou semnate de Al. Philippide, Al. O. Teodoreanu și G. Bărgăuanu și una catastrofală de d. Ion Barbu: „melc nătâng, melc nătâng“. În cincisprezece pagini d-na Marg. Miler-Verghe povestește inegal o îndoită tragedie femenină, cea eternă a soției înșelate. După o frumoasă pagină ca cea unde bunica e zugrăvită într-o atmosferă care ne evocă prin *miros* etacurile bunicelor noastre, ale tuturor; peripețiile povestirei se leagă convențional și fără îndestulă putere, pentru a ne duce apoi la o altă frumoasă pagină, unde soția înșelată înțelege că nimeni nu e rău ori bun dintr'o bucată, și că cei mai păcătuiți dintre noi au ceva bun și divin în suflet, cu care se știu face iertați de unii și iubiți de alții.

Revista ieșeană, cu concursul d-lui Tudor Pamfile, se pare că a început în acest număr a publica monografiile orașelor moldovenești. A inaugurat seria cu Bârladul, aducând contribuții la Geografiile de școala primară — va sfârși probabil cu urbea d-lui Trancu-lași, care a dat și ea doar țării „oameni mari“.

Pentru delectarea lectorilor cităm pasagiul final din scrisa d-lui Pamfile:

„Bârladul a dat țării oameni mari: miniștri, generali, magistrați — și va

mai da, de bună seamă. Bârlădenii se înțelege fac politică „mare“ și în sânul lor se vor găsi în ori și care clipă stegari vajnici pentru toate principiile desbătute și apărute în cuprinsul României.

Până atunci rămâne un oraș al furtunosului trecut și al amintirilor“.

Cum vedeți întocmai ca în «ori și sicare»: *Albina* sau *Gazeta Săteanului*.

c. p.

REVISTA MOLDOVEI. A. I Nr. 2 (Iunie) Botoșani

Din orașele de provincie ale Moldovei, Botoșanii și Bârladul au avut totdeauna o mișcare culturală și artistică proprie. Ruinătoare vință de club și cafenea a făcut mai puține ravagii în cele două liniștite orașe, unde niciodată n'a lipsit un idialist cenaclu de preocupări superioare meschinăriilor de provincie și o revistă care să îmboidească cele mai curate ambițiuni omenestii.

„Revista Moldovei“ vine să continue o bună și sănătoasă tradiție.

Din paginile celui de-al doilea număr (primul număr datorită concepției ce domnește la Poșta de a distruge metodic orice nu e probe de mărfuri, ne-a lipsit) preocuparea culturală e evidentă. Revista pare a nu avea nici un program hotărât; sau ceva vag, cât mai vast cuprinzător: cultură și artă națională. Si harnicii intelectuali botoșineni caută să realizeze acest postulat cum cred că e mai bine.

Se închină un articol, în memoria lui Alexandri de care se simt legați cu un tainic fior; se publică studii, recenzii, poezii și nuvele, din care se degajează acea răspundere a scrisului care e dovada celei mai lăudabile seriozități.

Remarcăm poeziile basarabeanului T. Mârza și bucovineanului George Voevidca. Dl. Mârza ar putea da lucruri bune cu ceva mai mult control.

Un prețios document psihologic e nuvela D-lui Tiberiu Crudu, care păcat că nu se termină odată cu spovedania soldatului. Dl. Crudu care e profesor la școala Normală vrea să scoată și învățătura morală pentru pedagogie, dar păgubește arta.

Interesant studiul de popularizare a „Păcerii estetice“ de dl. Const. Oprescu, ca și aprecierile critice ale D-lui Rântu.

IDEEA. A. I Nr. 1 (Mai) București.

Revista scoasă de cercul cultural „Școala Românească” e o publicație pedagogică în primul rând. Din subtitul ei se vede însă că nu va neglija nici literatura, nici educarea cetitorilor săi pe tărâmul social.

Programul publicat sub formă de scrisoare către membrii corpului didactic, arată că spre deosebire de publicațiile anterioare de aceeași specialitate, *Ideea* nu e o revistă oficială ci „o tribună, de unde să ne impunem singurii datoriile ce avem ca apostoli ai neamului în România întregită, dar în același timp să putem cere cu fârie, toate drepturile pe baza cărora Corpul didactic să poată sta în fruntea oricărei clase de funcționari ai Statului, fiindcă și misiunea acestui corp este și cea mai grea și cea mai însemnată într'un Stat”.

Ce vor zice însă funcționarii, ofițerii, inginerii, preoții și ceilalți?

BRAZDE ADÂNCI. A. I. No. 1. București.

După „Revista Moldovei” constatăm încă un caz de eclecticism literar și artistic. E o mângăere pentru noi cei ce am avut curajul să afirmăm încă de la apariție: În haosul de astăzi numai eclectic se poate porni o mișcare literară. Din cernerea tuturor ideilor și formelor se vor statornici curente și școli, așa cum le doresc unii fără a-și da osteneală de a le crea.

Despre revistă ce putem spune? Sunt nume noi acolo și „opere” destul de timpurii pentru a cere răgaz în apreciere. Constatăm în treacăt că se scrie „redengotă”, și colaboratorii revistei se recenzează reciproc destul de elogios.

RENAȘTEREA MOLDOVEI. A. II. 14—5 Chișinău.

În criza de bună proză beietristică prin care trecem astăzi „Renașterea Moldovei” face un lux deosebit publicând trei nuvele originale și o prelucrare din italienește a d-lui Ap. Culea, în același număr.

„Admiratorul” d-lui Leon Donici, e plin de observație și finețe. Limba în care e scrisă nuvela e o relevanță îmbucurătoare și ne face să nădăjduim lucrări de valoare de la confratele basarabean.

Alături de o poezie din 1919 a lui Macedonski, poeziile d-lor Terziman și Iov fac figură onorabilă.

Biblioteca copiilor și a tinereții. A. IV. N. 19—20 (Mai) Chișinău.

Admirabilele cântece de leagăn ale dlui Emanoil Bucuța dovedesc că pentru copii se poate scrie foarte bine fără banalități când ai... talent.

Aceasta însă nu înseamnă că restul revistei e mai prejos. Din potrivă. Reproducerea din volumul dlui M. I. Tabico e o minune și o surprisă pentru noi cari n'am avut ocazia a-l cunoaște.

Di M. I. Tabico are acel dar deosebit de a-și apropria sufletul și mentalitatea copilului, dând nesilit în lucrările sale tocmai ceea ce se cere embrionului de suflet omenească pentru o dezvoltare normală.

Aceeași înțelegere îngrijită oarecum o găsim în paginile celorlalți colaboratori și acestui fapt credem că se datorește succesul revistei.

Cam americană pagina veselă a lui Michiduță.

ROMANIA VIITOARE. A. I. N 3 (Aprilie) Ploești.

Di Munteanu-Râmnic se ridică „Impotriva literaturii și publicisticii de tarabă”. Articolul are o calitate: e sincer, și un defect: e bazat pe inexactități.

„Impotriva literaturii de tarabă” e o poză care e foarte obișnuită în trecutul publicisticii noastre. Poză însă la unii, și nu o putem bănuși la conducătorul României Viitoare.

Campania însă a prins, a dat roade, și această n'oștie di Munteanu-Râmnic care mai crede în pericolul „Bibliotecilor galante”, „Randevuurilor” și romanelor de fascicole ale editurii Hertz și „Universului”.

Această literatură a dat faliment. „Universul” a trebuit să facă apel la literatura cultă a apusului, iar Hertz s'a lăsat de negustoria de romane senzaționale și are astăzi o librărie unde poți găsi tot ce literatura a dat mai bun până astăzi.

Cercetați librăriile, întrebați. Nici Vasile Pop nu se mai citește.

Pericolul nu e prin urmare acolo unde îl teme d-sa, ci contrar afirmației sale, în faptul că nu se citește, sau se citește prea puțin. Și în această direcție credem că, trebuie să îndreptate toate armele acelor ce țin conștiința un toc în mână.

D. d-r S. Irimescu continuă răbdător și metodic a risipi vâlul de ignorare a tot ce e măsură de prevedere în materie de sănătate individuală și colectivă.

Foarte instructiv articolul d-lui

Părvulescu asupra „Progresului Științei Pure”. Pline de observații juste amintirile d-lui Opreșan din prizonierat.

Revista mai publică și scrisori rămase dela poetul Cerna. Se găsesc acolo lucruri prețioase pentru cercetătorul literar, dar și inutilități ca acestea:

București 6 Martie 1900

(c. p. il.) P. Cerna te sărută și nu te va uita nici odată!

Parcă vedem pe cine știe ce ipochimen exclamând: *Cerna își pupa prietenii, și pretinzând doctoratul.*

D. I. C.

Încă un vechiu și bun obicei lăsat să se pierdă. Înainte vreme autorii pe lângă exemplarele trimise ziarelor și revistelor, trimeteau câte un exemplar tuturor colegilor mai în vârstă sau și celor mai tineri, prieteni sau adversari.

Astăzi abia dacă se expediază noile lucrări la câteva ziare și reviste, când autorul nu se prezintă redacției cu recenzia de-a gata scrisă de el. De trimis celorlalți colegi, nici vorbă.

Așa se explică de ce astăzi literaturii se cunosc atât de puțin între ei, și se critică cu atât de puțin discernământ. Nu se citesc unul pe altul.

Greșeala vine din partea tinerilor cari sau nu cunosc sau neglijează un obicei tradițional.

Și e rău. Înțelegem și luptăm pentru evoluția literară în forme și fond, pentru că e firesc să se găsească vieții omenești noi și nesfârșit de variate aspecte. Dar evoluția presupune o continuă cercetare a trecutului, și complectarea lui. Nesocotirea bunelor obiceiuri tradiționale, când mai ales erau isvorâte dintr'o reciprocă considerare — ca să zicem așa: profesională — duce adesea la necivilizație. Autorii fac astfel impresie unor înverșunați concurenți cari nici nu vor să calce în prăvălia vecinului, dar încă să consume ceva de acolo.

Așa dar până vom inventa un mijloc mai bun pentru păstrarea

raporturilor civilizate între literați, să ne întorcem la vechiul obicei al trimiterii operelor apărute colegilor, chiar și fără dedicație.

Cu prilejul centenarului lui Vasile Alexandri, unele ziare și reviste au și început să înșire meritele uriașe ale lui... Eminescu. Inevitabila comparație între cei doi poeți n'a putut să nu se scurgă și de astă dată din vârful penițelor cronicarilor actualității. Era o fatalitate. Mulți au prevăzut-o dinainte și, pentru că părea inexorabilă, au cerut oare-cum îngăduință pentru bunul bard al veseliei câmpenești și al biruinței dela Plevna. Ba am văzut chiar un călduros apel la indulgența contimporanilor.

Ca și în Franța cu ocazia sărbătoririi lui Flaubert, centenarele acestea au ajuns un fel pacoste pentru memoria iluștrilor dispăruți. Scoți umbra omului cu sila din pacea mormântului, ca să-i oferi un banchet postum, pentru a-i reproșa la toast, reaua creștere, de a se fi grăbit să vină! Că amfitrionii ospățului s'or pripri să arate în perorații grandilocvente bunele intenții și admirația lor constantă, țipetele celor de pe la ferestre tot nu vor purea fi înăbușite cum trebuie.

Și biata fantomă nu va știe cum să-și recapete mai repede liniștea cavoului, condusă de fluerăturile celor câțiva nemulțumiți excesivi, de rigoare.

Nu s'ar putea oare să cruțăm bielele umbre de trista mascaradă? Să le respectăm cel puțin sfânta zi a parastasului. S'o găsi pe urmă destul timp pentru critică și comparații. Și mai ales în cazul de față, avem atâtea de recunoscut lui Vasile Alexandri, noi epigonii, că puțin mai mulă cuvință din parte-ne, credem că ar fi foarte la locul ei.

O idee frumoasă și fecundă în urmări, e fără îndoială atenția deosebită pe care Ministerul de Industrie și comerț a înțeles să dea în sfârșit industriei casnice românești. La expoziția și târgul de mostre proiectat pentru luna August, se va deschide o secțiune specială. Se vor expune acolo scoarțe românești, costume, cusături și țesătorie, mobile, ustensile, sculpturi, produse

de sericicultură, impletituri de pae și ceramică.

Au fost invitate să participe toate școlile, atelierile particulare și ale statului cum și producătorii singuratici. Se fac înlesniri, și ministerul făgăduiește și altele pentru viitor, cari să ușureze circulația și desfacerea producției casnice, înăbușită astăzi de înstrăinarea gustului nostru și de concurența mărfurilor streine. Citim printre delegații cu organizarea expoziției și raportorii dela congresul proiectat cu acest prilej, numele câtorva tineri demult preocupați de aceste probleme ca Dr. Iuliu Pascu ale cărui studii le am întâlnit risipite des în diferite ziare și reviste din nefericire puțin cunoscute publicului. Și e neîndoios că acest tineret animat de mai multă râvnă ca biurocrația anchilozată de până acum; va ști să dea expoziției o proporție care să treacă peste cea a unei simple achitări de seacă îndatorire. Sunt atâtea comori de artă, e atât geniu care îmbină utilul cu frumosul, în industria noastră casnică oropsită de indiferența de până acum a oficialității; încât nu va fi nevoie de prea mult îndemn pentru chema într'acolo gustul obosit de occidentalism al publicului.

Bisericuțele literare nu fac numai la noi ravagii. Dispoziția Criticeii și a școlilor a întins plaga aceea pretutindeni. Dar se pare că reacțiunea e pe cale să se producă și în străinătate. Eliberarea de sub tirania ucigătoare a tot ce e talent e poate singura eșire din Criza literară a vremilor noastre. Greutatea e de găsit cu ce să înlocuești bisericuțele, căci critica încă nu se vede.

Interesantă e ieșirea d-lui Pierre Lasserre. Cartea sa *Les Chapelles littéraires* a produs o puternică impresie la Paris. Lasserre își strigă cu suflet și curaj revolta contra acestor „organizații de intoleranță cari s'au substituit de aproape douăzeci de ani autorității, de care a depins în cele mai bune timpuri ale literaturii noastre, renumele și poziția literară, și care nu era alta decât libera opinie a tuturor oamenilor onești“.

Pune însă prea puțin în locul criticeii.

Votul universal în literatură așa dar.

Einstein e astăzi filosoful la modă așa cum înainte cu câțiva ani era Bergson. Einstein însă se adresează unui număr de cititori mai restrâns, pentru că cetirea operilor lui reclamă cunoștințe mai strict de specialitate, ceea ce îl va împiedeca să atingă popularitatea filosofului francez.

În franțuzește se găsește totuși bine reprezentat în traduceri corecte. Acum de curând a apărut în traducerea d-lui M. Solovinne *L'Ether et la Théorie de la relativité* cât și o traducere mai ușoară a aceleiași lucrări datorită d-șoarei J. Rouvière.

Un bun studiu de popularizare asupra teoriilor lui Einstein, scris clar și pe înțelesul tuturor, e lucrarea d-lui L. Fabre (*Payot*).

Interesant e că dl Fabre a ținut să-și asigure compatrioții că Einstein nu e „boche“ ci... evreu.

De făcea la noi treaba asta, o dregea bine de tot.

I. C. Vissarion *Petre Părcălabul* Roman. — Ed. librăriei Pavel Suru, Buc. 15 Lei.

C. Sandu-Aldea *Călugărenii*. — Ed. librăriei Pavel Suru, Buc. — 12 Lei.

S. Mehedinți, *Altă creștere*. Școala muncii. — Ed. Viața Românească, Buc. 20 Lei.

M. Sadoveanu, *Cocostârcul albastru* Viața Românească, Iași — 14 Lei.

Romulus Cioflec, — *Lacrimi călătoare*, Viața Românească, Iași. — 10 Lei.

M. Carp — *Povestiri fantastice* — Viața Românească, Iași — 12 Lei.

E. Lovinescu, — *Critice*, vol. V. — Viața Românească, Buc. — 14 Lei.

Maximilian Constantin, — *Vioara*. Maeștrii și arta ei. — Viața Românească. Buc. 15 Lei.

F. Aderca — *Țapul*. Viața Românească, Buc. — 10 Lei.

Romul Simu, — *Propaganda noastră culturală* Ed. Asociațiunii Sibiu. Fără preț.

Ilie Marin. *La Răspântii*, în depozitul librăriei Săteanului, Sibiu, — 6 Lei.

I. I. Stoican. *Din tragica noastră epopee*. — Ed. Cartea Românească. Buc. 14 Lei.

Dem. Gh. Carapancea. *Ada*. roman. Cartea Românească Buc. — 12,50 Lei.

Caragiale. *Culegeri Postume*. Colecțiunea Foi volante. Ed. V. R. Iași, — 2,50 Lei.

Mihail Sadoveanu. — *În amintirea lui Creangă*. — Colecțiunea Foi volante, Ed. V. R. Iași, — 3 Lei.

Ioan Georgescu. *Tudor Vladimirescu*. Biblioteca populară a „Asociațiunii“ Sibiu — An. X N 98 — Prețul 3 lei.

BILANȚ GENERAL

ACTIV

al Băncilor românești din Transilvania la 31 Decembrie 1917.

PASIV

	Cor. — fil.		Cor. — fil.
Cassa	4,122.903.—	Capital	31,961.876.—
Giro-conto	33,127.715.—	Fond de rezervă Cor. 12,058.802	
Casa de păstrare postală	731.515.—	„ special de rezervă „ 2,543.949	14,602.251.—
Cambii	41,968.775.—	„ de pensiuni	4,985.754.—
Cambii cu acop. hipotec.	18,920.195.—	„ filantropic	472.865.—
Imprumuturi hipotecare	21,886.721.—	Depozite spre fructificare	143,655.862.—
„ pe obligațiuni	3,895.151.—	Reescont	136.334.—
Cont-curent	45,837.284.—	Lombard	194.322.—
Avansuri pe efecte	890.989.—	Creditori	1,116.366.—
Efecte	43,898.260.—	Cont-curent	14,205.195.—
Efectele fond de pensii	1,001.606.—	Imprumut. hipot. cedate	1,594.478.—
„ „ garanție a scris fonc.	564.000.—	Depozite de casă	1,708.503.—
Acțiuni	872.179.—	Dividende neriditate	234.360.—
Realități	8,703.072.—	Interese trasatorii	1,113.078.—
Diverși debitori	1,046.714.—	Scrisuri fonciare	9,407.500.—
Mobilier	117.224.—	Profit net	2,964.694.—
Interese restante	956.337.—		
Pierderi	2297.—		
Total .	228,542.937.—	Total .	228,542.937.—

Dacă în fața acestui tablou punem singure numai pe Cele trei Bănci mari românești, create dela 1919 încoace în teritoriul românesc: *Banca Agrară, Banca Centrală pentru industrie și comerț, și Intreprinderile Forestiere Române*, toate trei în Cluj, și dacă luăm în considerare că numai singur capitalul societar al acestor trei instituțiuni se cifrează la 150,000.000.— Lei, nu putem decât să ne înviorăm de progresul și de posibilitatea progresului finanței noastre românești în aceste părți de țară. Datele principale ale bilanțului unificat al acestor trei instituții sunt următoarele:

BILANȚUL UNIFICAT

ACTIV

al Băncii Agrare, Băncii Centrale și Intreprinderile Forestiere Române, Cluj.

PASIV

	Lei — Bani		Lei — Bani
Cassa în numerar	9,022.324.—	Capital social	150,000.000.—
Bonuri de 40%	39,056.218.—	Fond de rezervă	19,659.000.—
Bon la alte Băncii	20,960.597.—	Fond de pensiuni	201.573.—
Cupoane în cecuri	30313.—	Reescont	40,000.000.—
Escont	69,069.452.—	Depozite spre fructificare	69,623.185.—
Imprumuturi hipotecare	36,306.231.—	Cecuri proprii	18.200.—
Conturi curente	795.658.—	Diverși creditori	47,114.101.—
Efecte	84,121.797.—	Dividende neriditate	215.839.—
Realități	59,680.347.—	Interese transitorii	81.143.—
Investițiuni	9,649.477.—	Profit net	16,361.424.—
Diverși debitori	38,410.694.—		
Mărfuri	19,888.955.—		
Monezi streine	21,515.195.—		
Mobilier	88.085.—		
Cauțiuni	1,959.199.—		
Reforma Agrară	251.520.—		
	1,533.345.—		
Total .	343,269.955.—	Total .	343,269.955.—

**FABRICA DE AGRAFE
ȘI PIEPTENI
DIN ORADEA-MARE**

◆ Oradea-Mare, Str. Clojului.

12...2

1

Singura întreprindere
mai mare în România,
unde se pot procura
în cantități mari ori-ce
forme de piepteni și ag-
rafe de celuloid, gafa-
litate și coarne

◆ Vanzare numai ptu engrosiști.

Daniel Zanderer

ORADEA-MARE
Strada Nicolae Iorga 1.

Mare depozit de stofe fine
din străinătate, cu prețurile

:: cele mai convenabile ::

8-2

1

**SELMANN
ȘI ULHMANN**

MAGAZIN DE FERERIE
(VASKERESKEDÉS)

ORADEA-MARE

PIAȚA MIHAI VITEAZUL No. 8
(Nagypicz-tér)

6...4

1

**Frații
Feldheim & Co.**

Mare magazin de articole
de dantelărie, mărun-
țișuri și mărfuri
de Nuringberg

Telefon 10-60

◆ Telefon 10-60

Oradea-Mare

12 Piața Mihai Viteazul 12

ADOLF WECHSLER & Co. S. P. A.

Mare negustorie de coloniale,
delicatese și fructe sudice.

Aparate speciale pentru
prăjit și măcinat cafea.

ORADEA-MARE, STR. MIHAI VITEAZUL 21

Iosif Sonnenfeld iun.

Oradea-Mare, Str. Kossuth L. No. 1
Tel. 735 (Palat Vultur negru) Fondat 1834

Mare magazin pentru pipe de
spumă, instrumente muzi-
cale, arme și rechizite
de vânat

3...2

1

1-2 SUCCESORUL LUI 1
ANTON JANKY

Băcănie

coloniale și delicatese

CASĂ FONDATĂ ÎN 1815

Oradea-Mare

FRANCISC WALLERSTEIN
SUCCESORII:
DANIBERG ȘI WALDNER

Mare magazin
de mobile

9...3

Inițiat în 1896 Telefon 458
Oradea-Mare, Strada Nicolae Iorga 19

Cafeneaua „Minerva”

(fostă „Vulturul Negru” Fekete Sas)

A fost din nou modern și luxos
aranjată. Loc de întâlnire fami-
liare pentru înalta societate
Orăzeana.

Oradea-Mare, Piața Unirii (Szt. László-tér)

5-2 Vizitați
LOYD CAFE

Serviciul prompt și curat
Seara concert

Oradea-Mare

WINDSOR

PROPRIETAR: L. CONSTANTIU
Calea VICTORIEI 76
BUCUREȘTI

NOUȚĂȚI

Țigări și Zefiruri

engleze

Dyjamale, Gulere

Pălării de Pae